

ΕΡΓΑΣΙΑ PROJECT

Α' ΛΥΚΕΙΟΥ ΔΕΣΦΙΝΑΣ

Θέμα Εργασίας:

« Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ
ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ»

Σχολικό έτος: 2011-2012

Β Τετράμηνο

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Τσιάμη Στυλιανή

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	5
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1821 -1833	5
<i>ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ</i>	6
<i>Α΄ ΔΑΝΕΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ 1824</i>	6
<i>Β΄ ΔΑΝΕΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ 1825</i>	7
<i>Γ΄ ΔΑΝΕΙΟ 1832</i>	7
<i>ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΕ ΤΟ ΔΑΝΕΙΟ ΤΟΥ 1825</i>	8
<i>ΠΗΓΕΣ ΕΣΟΔΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ</i>	9
<i>ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ</i>	9
<i>ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ</i>	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	11
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1833-1897	11
<i>ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1833-1897</i>	12
<i>ΠΟΙΑ ΔΑΝΕΙΑ ΠΗΡΑΜΕ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ</i>	16
<i>ΠΤΩΧΕΥΣΗ</i>	17
<i>ΤΟ ΔΑΝΕΙΟ ΤΩΝ 60 ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΩΝ</i>	20
<i>ΠΩΣ ΣΠΑΤΑΛΗΘΗΚΕ ΤΟ ΔΑΝΕΙΟ;</i>	21
<i>ΧΡΕΟΚΟΤΤΙΑ</i>	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	24
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1897 -1940	24
<i>ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1897</i>	25
<i>ΠΤΩΧΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ 1898</i>	26

ΤΟ ΣΤΑΦΙΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ.....	28
ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ-ΕΣΟΔΑ- ΕΞΟΔΑ ΕΠΙ ΘΕΟΤΟΚΗ.....	28
ΕΜΠΟΡΙΟ- ΝΑΥΤΙΛΙΑ -ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ.....	30
ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΓΟΥΔΙ.....	30
Α' ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	31
Β' ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	31
Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	32
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ.....	33
ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟ ΔΑΝΕΙΟ 1922.....	34
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ 1919-1926.....	35
ΔΕΚΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΔΑΝΕΙΣΜΟΙ.....	39
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ (ΚΡΑΧ).....	40
ΠΩΣ ΚΙΝΗΘΗΚΕ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΣΤΟ ΚΡΑΧ ΤΟΥ 1929.....	40
ΠΤΩΧΕΥΣΗ ΕΠΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ.....	42
ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΜΕΤΑΞΑ 1936.....	43
ΑΡΧΕΣ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.....	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	46
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1940 -1974.....	46
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	47
Β ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΜΦΥΛΙΟΣ (1940 -1949).....	48
ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ (1950-1967).....	51
ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΩΝ (1967 -1974).....	54
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	57
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1974-2012.....	57
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	58
ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: 1974-1990.....	59
Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1990-2002,.....	63
Η ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΠΟΧΗ.....	63
ΑΠΟΚΡΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΙΣ.....	65

<i>ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ 1993-1998</i>	66
<i>Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1997 ΚΑΙ Η ΥΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ 1998</i>	68
<i>ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΚΟΣΚΩΤΑ</i>	71
<i>ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΧΕΙΛΟΣ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ 2002-2012</i>	72
<i>ΔΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ</i>	76
ΓΛΩΣΣΑΡΙ	79
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1821 -1833

*Συγγραφική ομάδα: Καλλιακούδας Κώστας
Παπαναγιώτου Γιάννης
Σαντικός Γιώργος
Συντζάκης Παναγιώτης*

ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Από το 1821 και μέχρι την άφιξη του Καποδίστρια το 1828, η Ελλάδα δεν ήταν αναγνωρισμένη σαν κράτος (παρόλο που είχε συνάψει και δάνεια) και για το λόγο αυτό αποκαλούνταν με το όνομα «Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδος» όσο μαχόταν για την ύπαρξή της και την ανεξαρτησία της από την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Πρώτος κυβερνήτης της χώρας ήταν ο Ιωάννης Καποδίστριας, με επίσημη ονομασία του κράτους Ελληνική Πολιτεία. Η Ελλάδα του Καποδίστρια είχε μόλις βγει από έναν εθνικοαπελευθερωτικό πόλεμο και ήταν κατά ένα μεγάλο μέρος κατεστραμμένη. Καποδίστριας έκοψε ελληνικό νόμισμα, τον φοίνικα, ίδρυσε σχολεία και ορφανοτροφεία και γενικώς προσπάθησε να βοηθήσει στην ανάπτυξη της οικονομίας και της παιδείας. Παρόλα αυτά οι μέθοδοι που χρησιμοποίησε δυσαρέστησαν τους πλούσιους τσιφλικάδες και γαιοκτήμονες, με αποτέλεσμα την δολοφονία του το έτος 1831.

Α΄ ΔΑΝΕΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ 1824

Στις 26 Ιανουαρίου 1824, ο Ιωάννης Ορλάνδος και ο Ανδρέας Λουριώτης έφθασαν στην αγγλική πρωτεύουσα και ύστερα από έντονες διαπραγματεύσεις, στις οποίες πήραν μέρος και μέλη του Φιλελληνικού Κομιτάτου, συνομολόγησαν ένα δάνειο 800.000 λιρών με τον οίκο Λόφναν (9 Φεβρουαρίου 1824). Το δάνειο είχε τόκο 5%, προμήθεια 3%, ασφάλιστρα 1,5% και περίοδο αποπληρωμής 36 χρόνια. Ως εγγύηση για την αποπληρωμή του δανείου τέθηκαν από ελληνικής πλευράς τα δημόσια κτήματα και όλα τα δημόσια έσοδα.

Όμως, το ποσό που έφθασε στην επαναστατική διοίκηση ήταν μόλις 298.000 λίρες, αφού το παραχωρούμενο δάνειο είχε οριστεί στο 59% του ονομαστικού (472.000 λίρες) και από αυτό παρακρατήθηκαν 80.000 ως προκαταβολή τόκων δύο ετών, 16.000 για χρεολύσια, 2.000 ως προμήθεια και άλλες δαπάνες. Σύμφωνα με τη δανειακή σύμβαση, το

ποσό θα αποστέλλονταν στις Τράπεζες Λογοθέτη και Βαρφ, που έδρυσαν στην αγγλοκρατούμενη Ζάκυνθο και θα παραδίδονταν τμηματικά στην ελληνική κυβέρνηση, ύστερα από έγκριση της επιτροπής που την αποτελούσαν ο Λόρδος Βύρων, ο συνταγματάρχης Στάνχοπ και ο Λάζαρος Κουντουριώτης.

Β΄ ΔΑΝΕΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ 1825

Στις 31 Ιουλίου 1824, το Βουλευτικό αποφασίζει τη σύναψη και νέου δανείου, λίγες εβδομάδες μετά την καταστροφή της Κάσου και των Ψαρών κι ενώ η Επανάσταση βρίσκεται σε κρίσιμο στάδιο. Το δεύτερο δάνειο ανέλαβε ο τραπεζιτικός οίκος των αδελφών Ρικάρδο με ονομαστικό κεφάλαιο 2.000.000 λιρών (26 Ιανουαρίου 1825).

Τη διαπραγματευτική ομάδα αποτελούσαν και πάλι οι Λουριώτης και Ορλάνδος. Όπως και στο πρώτο δάνειο, το καθαρό ποσό περιορίστηκε στις 816.000 λίρες, αφού το παραχωρούμενο δάνειο είχε οριστεί στο 55% του ονομαστικού (1.100.000) και από αυτό παρακρατήθηκαν 284.000 λίρες για προκαταβολή τόκων δύο ετών, χρεολύσια, προμήθεια και άλλες δαπάνες.

Γ΄ ΔΑΝΕΙΟ 1832

Ο Όθωνας δέχτηκε το στέμμα της Ελλάδας, αφού προηγουμένως, η Αγγλία, η Γαλλία και η Ρωσία επανέλαβαν την υπόσχεση που `χανε δώσει και στον Λεοπόλδο για το δάνειο των εξήντα εκατομμυρίων φράγκων. Η υπόσχεση δόθηκε με τη συνθήκη που υπόγραψαν στις 07-05-1832, οι "τρεις προστάτιδες δυνάμεις" και η Βαυαρία. Τη μεσιτεία για το δάνειο τούτο την ανέλαβε ο οίκος Έιχταλ του Μονάχου. Η έκδοση δεν ήταν δυνατό να γίνει στη χρηματαγορά του Λονδίνου, επειδή είχε σταματήσει η πληρωμή του τόκου των δανείων της ανεξαρτησίας κι η Ελλάδα είχε γραφτεί στο **μαυροπίνακα των χρεοκοπημένων**

κρατών. Από τα 57 εκατομμύρια που κανονίστηκε να πάρουμε, οι τοκογλύφοι τραπεζίτες κράτησαν, ούτε λίγο ούτε πολύ, 33 ολόκληρα εκατομμύρια για προκαταβολικούς τόκους και χρεολύσια και για τα λοιπά έξοδα του δανείου. Οι τρεις Μεγάλες "προστάτιδες" Δυνάμεις κράτησαν άλλα 2,5 εκατομμύρια φράγκα για εξόφληση των προκαταβολών που είχανε δώσει, καθώς είδαμε, στον Καποδιστριακού. Το ποσό των 12.500.000 αποφασίστηκε να τα πάρουν οι Τούρκοι, για την εξαγορά τάχα των επαρχιών της Αττικής, της Ευβοίας και της Φθιώτιδας. Ενώ στην πραγματικότητα, όμως, κι οι Τούρκοι πήραν "αέρα κοπανιστό", γιατί ο όρος αυτός της αποζημίωσης μπήκε στη συμφωνία επίτηδες για να πάρει η Τσαρική Ρωσία μίαν αποζημίωση από 6 εκατομμύρια, που είχε καταδικαστεί να της πληρώσει η Τουρκία. Τα υπόλοιπα σίγουρα θα τα πήραν οι άλλοι δύο συνέταιροι. Τώρα μας μένει ένα υπόλοιπο κάπου 9 εκατομμύρια δραχμές.

ΠΟΥ ΔΙΑΤΕΘΗΚΕ ΤΟ ΔΑΝΕΙΟ ΤΟΥ 1825

Από το δάνειο διατέθηκαν 212.000 λίρες για την αναχρηματοδότηση του πρώτου δανείου (του 1824) και 77.000 για την αγορά όπλων και πυροβόλων, από τα οποία λίγα έφθασαν στην Ελλάδα, 130.000 λίρες δόθηκαν από τον οίκο Ρικάρντο για την παραγγελία έξι ατμοκίνητων πλοίων σε αγγλικά ναυπηγεία (που είχαν απορριφθεί λόγω κακής κατασκευής από την αιγυπτιακή κυβέρνηση του Μωχάμετ Άλι και του Ιμπραήμ), που θα έφταναν έως τον Νοέμβριο του 1825.

Ο Άγγλος ναυπηγός Α. Γκάλογουέι, που ανέλαβε την παραγγελία, είχε και άλλη μια ταυτόχρονη για το αιγυπτιακό ναυτικό του Ιμπραήμ ενώ ο γιος του υπηρέτησε και τον Μωχάμετ Άλι. Από αυτά, μόνο τρία έφθασαν στην Ελλάδα και μάλιστα με καθυστέρηση 3 ετών

ΠΗΓΕΣ ΕΣΟΔΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

• ΠΗΓΕΣ ΕΣΟΔΩΝ	(σε γρόσια)	
• φόροι-πρόσοδοι (Πελοπόννησος/Στερεά/νησιά)		16.087.219
• έσοδα από λείες	1.357.309	
• εσωτερικά δάνεια	1.924.295	
• έρανοι-εισφορές	844.427	
• δασμοί	67.747	
• εισφορές-έρανοι εξωτερικού (ΗΠΑ-Ευρώπη)		847.381
• εκποίηση εθνικών κτημάτων	3.451.373	
• εξωτερικά δάνεια	27.915.321	
• ΣΥΝΟΛΟ		52.495.072

ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ

Έλληνας πολιτικός και διπλωμάτης. Διετέλεσε Υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας και πρώτος Κυβερνήτης του ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους, το οποίο ίδρυσε εκ Θεμελίων και με την προσωπική του περιουσία.

Στις 30 Μαρτίου 1827 η Εθνοσυνέλευση της Τροιζήνας τον εξέλεξε Κυβερνήτη του νεοσύστατου Ελληνικού Κράτους, σε μία περίοδο που η Επανάσταση καρκίνοβατούσε. Έπειτα από επίπονες διαβουλεύσεις στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες για την εξασφάλιση της απαραίτητης υποστήριξης για το ελληνικό κράτος, έφτασε στο Ναύπλιο στις 7 Ιανουαρίου 1828, γενόμενος δεκτός με ζητωκραυγές και ενθουσιώδεις εκδηλώσεις από τον λαό. Δύο ημέρες αργότερα μετέβη στην Αίγινα, η οποία είχε κριθεί καταλληλότερα από το Ναύπλιο ως προσωρινή έδρα της Κυβέρνησης.

Ο Καποδίστριας εκλήθη να κυβερνήσει με βάση το Δημοκρατικό Σύνταγμα της Τροιζήνας, αλλά ως οπαδός της πεφωτισμένης δεσποτείας πίστευε ότι τα Συντάγματα και τα Κοινοβουλευτικά Σώματα ήσαν πρόωρα για το ασύστατο ακόμα κράτος. Πρέσβευε εις την αρχή του ενός ανδρός, έστω και υπό προθεσμία. Στις 18 Ιανουαρίου 1828 πέτυχε

ψήφισμα της Βουλής περί αναστολής του Συντάγματος. Έτσι, κατέστη η μοναδική πηγή εξουσίας, συνεπικουρούμενος από το Πανελλήνιον, ένα συμβουλευτικό σώμα αποτελούμενο από 27 μέλη. Στη σύγκληση μιας νέας Εθνοσυνέλευσης στο άμεσο μέλλον παραπεμπόταν η ψήφιση του νέου Συντάγματος.

Ο Καποδίστριας εγκαινίασε την περίοδο της απολυταρχίας, η οποία διατηρήθηκε μέχρι το Σύνταγμα του 1843.

ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΑΝΤΙΒΑΣΙΛΕΙΑΣ

Στις 25 Ιανουαρίου 1833, σε ηλικία 17 ετών, ο Όθωνας αποβιβάστηκε στο Ναύπλιο, από τη βρετανική φρεγάτα «Μαδαγασκάρη», εν μέσω λαϊκών επευφημιών, συνοδευόμενος από τριμελή Αντιβασιλεία Βαυαρών (που θα κυβερνούσε μέχρι αυτός να ενηλικιωθεί, το 1835) και πολυμελή βαυαρικό τακτικό στρατό (3.850 στρατιώτες) που βαθμιαία συμπληρώθηκε από «εθελοντές», στην πλειοψηφία τους Γερμανούς.

Επειδή ο Όθωνας ήταν ανήλικος, σχηματίστηκε επιτροπή Αντιβασιλείας από τους Βαυαρούς Άρμανσμπεργκ (πρόεδρο), Μάουρερ, Έιντεκ, Γκρένερ και Άμπελ. Η περίοδος της Αντιβασιλείας κράτησε από το 1832 μέχρι το 1835 και υπήρξε εξαιρετικά σκληρή. Από τα πρώτα διατάγματα ήταν η διάλυση των ελληνικών στρατιωτικών σωμάτων των οπλαρχηγών. Υπήρξαν έντονες αντιδράσεις και κάποιες εξεγέρσεις πνίγηκαν στο αίμα. Συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν πολλοί γνωστοί καπετάνιοι. Πέρασαν από δίκη τον Κολοκοτρώνη και τον Πλαπούτα που καταδικάστηκαν αρχικά σε θάνατο, αλλά η ποινή τους μετατράπηκε σε 20 χρόνια φυλάκιση. Η διοίκηση του κράτους ήταν έντονα συγκεντρωτική και γραφειοκρατική, με νομοθεσία εισηγμένη χωρίς να λαμβάνει υπ' όψη τις τοπικές ιδιομορφίες. Τα μέλη της κυβέρνησης μοιράζονταν ως προς την εύνοια ανάμεσα στους Αντιβασιλείς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1833-1897

Συγγραφική ομάδα : Χρύσα Σίδερη
Πέγgy Μπούτσικα
Θάνος Μίχος
Δημήτρης Ζέρβας

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1833-1897

Καθ'όλη τη διάρκεια της περιόδου που εξετάζουμε, ο επίσημος λόγος για την οικονομία αλλά και οι επισημάνσεις λογίων της εποχής, ιδίως μέσω του Τύπου εστιάζονται συστηματικά γύρω από το ζήτημα της υπέρβασης της οικονομικής καχεξίας και της διαμόρφωσης των όρων για την οικονομική ανάπτυξη. Πράγματι, από τα χρόνια της αντιβασιλείας μέχρι το τέλος του αιώνα αυτή η επιδίωξη είναι ένα από τα μόνιμα θέματα συζήτησης, ένας κοινός τόπος γύρω από τον οποίο συγκροτούνται τα πολιτικά προγράμματα, διαμορφώνονται οι αντιπολιτευτικές τακτικές και γράφονται τα δημοσιογραφικά άρθρα.

Δύο από τους πιο δραστήριους πολιτικούς που συμμετείχαν στον αντιδυναστικό αγώνα, στις εξελίξεις της περιόδου της μεταπολίτευσης του 1862-66 και στα δρώμενα της επόμενης δεκαετίας, ο Επαμεινώνδας Δεληγιώργης και ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, διατείνονταν ότι στόχος της πολιτικής τους ήταν η ριζική παρέμβαση στην οικονομία και η αντιμετώπιση της υπανάπτυξης. Σε ότι αφορά τον δεύτερο υπάρχουν σαφή δείγματα στο έργο του, που δείχνουν την προσπάθεια εφαρμογής μέτρων προς αυτή την κατεύθυνση. Κυριότερα από αυτά ήταν η αγροτική μεταρρύθμιση του 1871, η ρύθμιση των εξωτερικών δανείων το 1878 αλλά και οι συμβάσεις για τα μεγάλα έργα, που όμως στο μεγαλύτερο μέρος τους αναθεωρήθηκαν από το Χαρίλαο Τρικούπη.

Στο λόγο και την πρακτική του Τρικούπη υπήρχε συνοχή και συνέπεια, όσο και αν τα μέτρα που πήρε σήμαιναν οικονομικές επιβαρύνσεις για τα λαϊκά στρώματα ή αν τελικά οι επιλογές του σε σχέση με τα εξωτερικά δάνεια οδήγησαν σε αδιέξοδο τα δημόσια οικονομικά. Ο Δηλιγιάννης με τα λόγια του ξεπερνούσε την αδυναμία του να συγκροτήσει πειστικό λόγο σε σχέση με τη φύση των οικονομικών μετασχηματισμών που είχε ανάγκη η ελληνική κοινωνία, καταφεύγοντας σε αλλοτριωτικές ρητορείες που τελικά είχαν αντίκτυπο στην οικονομική κατάσταση της χώρας.

Μετά το δεκαετή Πόλεμο της Ανεξαρτησίας και τις συγκρούσεις που ακολούθησαν την δολοφονία του Καποδίστρια, η οικονομία του ελλαδικού χώρου είχε καταστραφεί

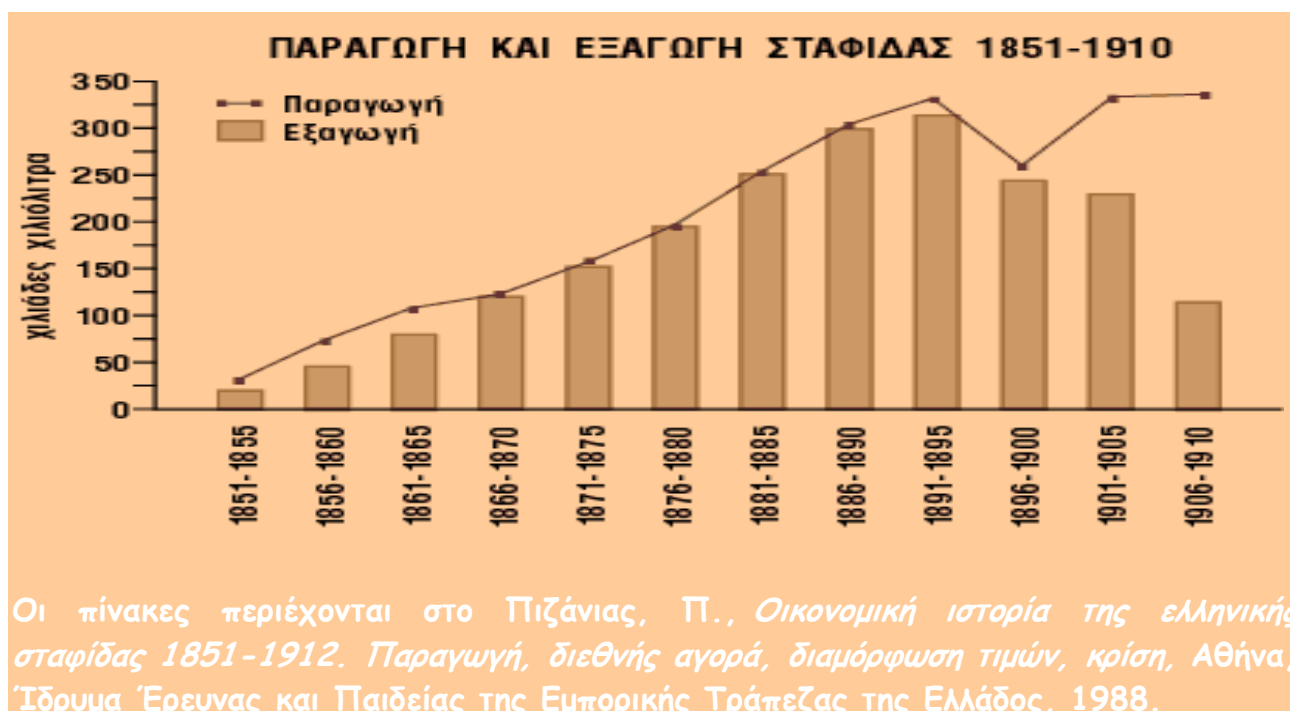
ολοκληρωτικά. Η αγροτική παραγωγή βρισκόταν σε πολύ χαμηλό σημείο, ενώ οι εμπορικές συναλλαγές και οι ναυτικές δραστηριότητες είχαν ουσιαστικά σταματήσει. Με αυτή την κατάσταση ήρθε αντιμέτωπη η Αντιβασιλεία, όταν ανέλαβε την εξουσία. Οι βασικές της επιλογές στο θέμα της ιδιοκτησίας της γης όσο και σε αυτό των δημόσιων οικονομικών αφορούσαν την προσπάθεια αναγέννησης των οικονομικών δραστηριοτήτων τον εξορθολογισμό του δημοσιονομικού συστήματος και γενικότερα την προσπάθεια διαμόρφωσης ενός σύγχρονου δυτικού τύπου κράτους. Το πρώτο ουσιαστικό κύμα ανάπτυξης έρχεται στις δεκαετίες του 1860 και του 1870. Μετά την κρίση του Κριμαϊκού πολέμου και την ανάδειξη των αδιεξόδων της αλλοτριωτικής πολιτικής οι προτεραιότητες στράφηκαν προς την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Διάφοροι παράγοντες διαμόρφωσαν το ευνοϊκό κλίμα για επενδύσεις ξένων κεφαλαίων στην Ελλάδα. Ένας από τους σημαντικούς ήταν η διεθνής ύφεση που κλιμακώθηκε μετά το 1873, η οποία οδήγησε στην πτώση των επιτοκίων στο εξωτερικό. Από το 1878, μετά τη διευθέτηση των εκκρεμοτήτων του ελληνικού κράτους για τα παλαιότερα εξωτερικά δάνεια και εξαιτίας των υψηλότερων ελληνικών επιτοκίων σε σχέση με αυτά των ευρωπαϊκών χρηματαγορών, παρατηρήθηκε μια ροή κεφαλαίων από τις δυτικές χώρες με τη μορφή εξωτερικών δανείων, τάση η οποία παρατηρήθηκε τότε και σε άλλες χώρες της περιφέρειας.

Παράλληλα, η αγροτική μεταρρύθμιση το 1871 αποτέλεσε μία από τις σημαντικότερες τομές στο εξωτερικό. Η μικροί κλήροι που δημιουργήθηκαν επέτειναν την εφαρμογή συστημάτων εντατικής καλλιέργειας, με χαρακτηριστικότερη την περίπτωση της κορινθιακής σταφίδας. Στην εξέλιξη αυτή έπαιξαν ρόλο τα ευνοϊκά για την καλλιέργεια σταφίδας κλιματολογικά δεδομένα της περιοχής, το καθεστώς της μικρής ιδιοκτησίας που θεσμοθετήθηκε με την αγροτική μεταρρύθμιση του 1871 και η σημαντική ζήτηση της στο εξωτερικό, η οποία και επέτρεψε την απόδοση σημαντικών κερδών για τους παραγωγούς και τους παράγοντες της διακίνησής της. Στο μεγαλύτερο μέρος της η σταφίδα απορροφούνταν από την Αγγλία. Ένα συγκυριακό γεγονός, η επιδημία φυλλοξήρας στα γαλλικά αμπέλια στη δεκαετία του 1870, εκτίναξε τις εξαγωγές της ελληνικής σταφίδας. Η ανάκαμψη των γαλλικών αμπελιών μείωσε την απορροφητικότητα της ελληνικής

παραγωγής στο εξωτερικό και συντέλεσε στην εκδήλωση της σταφιδικής κρίσης στο τέλος του αιώνα.

Σταφίδα: καλλιεργούμενη έκταση και παραγωγή				
Έτη	A Καλλιεργούμενη έκταση (χιλ. στρέμματα)	B Παραγωγή (χιλ. χιλιόλιτρα)	Ποσοστιαία αύξηση	
			A	B
1830	38	21170	-	-
1845	78	40995	51%	48%
1851	172	85105	55%	52%
1860	220	109288	22%	22%
1867	280	137613	21%	20%
1878	435	211435	36%	35%
1888	620	327499	30%	35%
1900	700	100000	-	-
1911	600	334001	-	-

Η παρατεταμένη επιστράτευση που εφάρμοσε ο Δηλιγιάννης στα μέσα της δεκαετίας του 1880 διαχειριζόμενος με τον τρόπο αυτό την κρίση της Ανατολικής Ρωμυλίας, αύξησε κατακόρυφα το δημόσιο έλλειμμα. Ως αποτέλεσμα η κατάσταση των δημόσιων οικονομικών πήρε διαστάσεις σοβαρού προβλήματος. Ο Χαρίλαος Τρικούπης που τον διαδέχθηκε στην πρωθυπουργία ενέτεινε τις φορολογικές επιβαρύνσεις και προχώρησε στη σύναψη μιας νέας σειράς δανείων τα έτη 1887, 1888 και 1889. Με τα χρήματα των νέων δανείων επιδίωξε να αποπληρώσει παλαιότερες οφειλές, να καλύψει τα πάγια έξοδα του κράτους και να προχωρήσει στην υλοποίηση του προγράμματος του για τα δημόσια έργα. Όταν ανέλαβε και πάλι την εξουσία το 1892, το πρόβλημα του δημόσιου ελλείμματος ήταν ακόμη πιο οξυμένο. Παρά τις επανειλημμένες προσπάθειές του δεν κατάφερε να συνάψει νέο δάνειο με στοιχειωδώς αποδεκτούς όρους και παραιτήθηκε. Τότε ανέλαβε την εξουσία ο Σ. Σωτηρόπουλος στηριζόμενος στη βασιλική εύνοια και χωρίς τη στήριξη της βουλής. Αξίζει να σημειωθεί ότι την κυβερνητική μεταβολή στήριξε και ο Ανδρέας Συγγρός, ο οποίος εκπροσωπώντας γαλλικά και ομογενειακά συμφέροντα έκανε ότι μπορούσε στην προηγούμενη φάση για να μη λάβει η Ελλάδα νέο δάνειο και να παγιωθεί η εντύπωση ότι οδεύει για πτώχευση το ελληνικό κράτος.

Ο σκοπός από τότε ήταν η επιβολή διεθνούς ελέγχου, ώστε να εξασφαλιστούν οι απολαβές των δανειστών. Η κυβέρνηση Σωτηρόπουλου διαπραγματεύθηκε τη σύναψη δανείου με τον αγγλικό οίκο Χάμπρο το οποίο ονομάστηκε “δάνειο κεφαλαιοποιήσεως” και είχε εξαιρετικά τοκογλυφικούς όρους. Παρά ταύτα το συγκεκριμένο δάνειο έδινε τη δυνατότητα να μετατραπούν τα καθυστερημένα τοκοχρεολύσια των προηγούμενων δανείων σε τίτλους νέου δανείου. Λίγο αργότερα ο Χαρίλαος Τρικούπης ανέλαβε και πάλι την εξουσία ακύρωσε το δάνειο κεφαλαιοποιήσεως και προσπάθησε να συνάψει νέο. Μάταια όμως! Η δανειοληπτική αξιοπιστία της Ελλάδας είχε πλέον πληγεί ανεπανόρθωτα. Στις 10 Δεκεμβρίου 1893 ο Τρικούπης αναγνώρισε μέσα στην αίθουσα του κοινοβουλίου την πτώχευση του ελληνικού κράτους. Με νόμο η κυβέρνηση περιόρισε την εξυπηρέτηση των τόκων κατά 30% και ανέστειλε την πληρωμή των τοκοχρεολυσίων. Αυτή η εξέλιξη είχε σημαντικές συνέπειες στη διεθνή οικονομική αλλά κυρίως πολιτική θέση της Ελλάδας στο εξωτερικό. Επίσης, δημιούργησε αρνητικό κλίμα στο εσωτερικό. Η αίσθηση

ταπείνωσης που διαχύθηκε στον πληθυσμό για την οικονομική αδυναμία του κράτους συνέλαβε κατά ένα μέρος στην οργάνωση μυστικών εθνικιστικών εταιρειών και στην προώθηση αλυτρωτικών στόχων. Πολύ γρήγορα η οικονομική ολίσθηση συμπληρώθηκε από τη στρατιωτική ήττα στον πόλεμο του 1897, η οποία με τη σειρά της επέτρεψε την ολοκλήρωση του οικονομικού διασυρμού με την επιβολή του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου το 1898.

ΠΟΙΑ ΔΑΝΕΙΑ ΠΗΡΑΜΕ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ

Τα δύο πρώτα εξωτερικά δάνεια συνάφθηκαν στα χρόνια της Επανάσταση και μάλιστα πριν από τη διεθνή αναγνώριση του ελληνικού κράτους . Το γεγονός αυτό, δηλαδή η περιορισμένη διαπραγματευτική ικανότητα της ελληνικής πλευράς, συνέβαλε κατά πολύ ώστε οι όροι της αποπληρωμής να είναι ιδιαίτερα δυσμενείς . Μετά την αναγνώριση του ελληνικού κράτους και στο πλαίσιο των ρυθμίσεων που ακολούθησαν την επιλογή του Όθωνα ως βασιλεία οι Μεγάλες Δυνάμεις εγγυήθηκαν την παροχή ενός νέου δανείου, ύψους 60.000.000 φράγκων, τα οποία θα δίνονταν σε τρεις δόσεις των 20.000.000. Ωστόσο, η εγγύηση ίσχυσε τελικά μόνο για την πρώτη δόση. Η ρύθμιση αυτή σε συνδυασμό με τους όρους αποπληρωμής των δύο προηγούμενων δανείων δέσμευαν τον κύριο όγκο των δημόσιων εσόδων για την εξυπηρέτησή τους. Παράλληλα έδιναν το δικαίωμα στις εγγυήτριες δυνάμεις να παρεμβαίνουν στα εσωτερικά του νέου κράτος με αφορμή τη προάσπιση των συμφερόντων των δανειστών-υπηκόων τους.

Διαμορφώθηκε έτσι ένα προνομιακό πεδίο παρέμβασης των Δυνάμεων στο οικονομικό και κατ' επέκταση στο πολιτικό πεδίο, όπως έγινε στις παραμονές του κινήματος του 1843 και μερικά χρόνια αργότερα στα λεγόμενα Παρκερικά (1850). Από τη στιγμή που το ελληνικό κράτος δεν μπορούσε ουσιαστικά να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του στο εξωτερικό, δεν ήταν σε θέση να συνάπτει και εξωτερικά δάνεια. Έτσι, οι δημοσιονομικές ανάγκες καλύφθηκαν με εσωτερικό δανεισμό. Η κατάσταση αυτή μεταβλήθηκε το 1878-79, όταν επήλθε συμβιβασμός με τους ξένους δανειστές, με

αποτέλεσμα να μπορέσει και πάλι το ελληνικό κράτος να συνάψει εξωτερικά δάνεια. Έκτοτε, η οικονομική πολιτική στηρίχθηκε στο συνεχή κρατικό δανεισμό. Ήταν η εποχή της μεγάλης ύφεσης στη Δύση, όπου τα επιτόκια ήταν πολύ χαμηλά και τα σχετικά μεγάλα επιτόκια που πρόσφερε το ελληνικό δημόσιο στην προσπάθειά του να προσελκύσει τους κεφαλαιούχους δημιουργούσαν δυνατότητες ευκαιριακού κέρδους γι' αυτούς.

Στα εξωτερικά δάνεια στηρίχθηκε η πολιτική των μεγάλων έργων της τρικουπικής περιόδου(οδοποιία, σιδηρόδρομοι, διάνοιξη διώρυγας Κορίνθου κλπ.). Στο μεγαλύτερο όμως μέρος τους τα ποσά των δανείων κάλυπταν πάγια έξοδα του δημοσίου. Συγκεκριμένα με τα χρήματα αυτά καλύφθηκαν οι αμυντικές δαπάνες που με την κρίση του Ανατολικού Ζητήματος και ειδικά με τη στάση της Ελλάδας στο θέμα της Ανατολικής Ρωμυλίας γιγαντώθηκαν, και βεβαίως η αποπληρωμή των προηγούμενων δανείων. Ο υπέρμετρος δανεισμός, η επαχθείς όροι των δανείων και ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιήθηκαν οδήγησαν στην πτώχευση του 1893.

ΠΤΩΧΕΥΣΗ

Στις 28 Οκτωβρίου 1893 καθώς παραιτήθηκε ο Σωτηρόπουλος αναλαμβάνει την προεδρία ο Τρικούπης. Πρώτη μέριμνα του Τρικούπη ήταν να ακυρώσει το δάνειο κεφαλαιοποίησεως γιατί θεώρησε ότι αυτό είχε ισχυρότατα κλονίσει την αξιοπιστία της Ελλάδας στο εξωτερικό. Προσπάθησε να επανέλθει στην προσφιλή του τακτική των νέων δανείων για την εξυπηρέτηση των παλαιών Όμως στη φορά αυτή στάθηκε αδύνατο πια να συνάψει οποιοδήποτε δάνειο. Έτσι στις 10 Δεκεμβρίου 1893 ο Τρικούπης υποχρεώθηκε να αναγνωρίσει από την βουλή το « δυστυχώ επτωχεύσαμεν». Η είδηση της πτωχεύσεως προκάλεσε την εξέγερση όλων των δανειστών: Παρίσι, Λονδίνο, Βερολίνο ζητούσαν την κεφαλή του Τρικούπη και αξίωσαν ομόφωνα πια την επιβολή διεθνούς ελέγχου πάνω στις εισπράξεις των προσόδων του δημοσίου.

Το συνολικό έλλειμμα των δημοσίων προϋπολογισμών κατά τα έτη 1879-1892 ήταν ίσο με 471.000.000 δραχμών. Το έλλειμμα αυτό τοποθετούνταν πέρα από κάθε δυνατότητα

καλύψεως με τακτικά έσοδα από το εσωτερικό της χώρας. Ως το 1879 η Ελλάδα αποκλειόταν από τα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια. Λόγω του μη διακανονισμού των δανείων της Ανεξαρτησίας και των δύο πτωχεύσεων της το 1826 και 1843. Όμως από το 1879, χάρη στη διεθνή κρίση η Ελλάδα έγινε δεκτή στα χρηματιστήρια αφού προηγουμένως ρύθμι9σε τ6ο χρέος της που εκκρεμούσε. Συνοπτικά τα δάνεια του εξωτερικού που συνάφθηκαν κατά την περίοδο 1879-1893 ήταν εννέα. Το ονομαστικό ποσό των δανείων έφθασε συνολικά τα 640.000.000 φράγκα Η τιμή εκδόσεως ήταν κατά μέσο όρο 72,62%, το οποίο σημαίνει ότι έφτασαν στην Ελλάδα μόνο τα 465.200.000. Με μόνη εξαίρεση το δάνειο του 1879, δηλαδή 44εκ. όλα τα άλλα είχαν συναφθεί από τις κυβερνήσεις του Τρικούπη. Είναι προφανές ότι τα δάνεια του εξωτερικού έγιναν τελικά ένας παράγοντας που συνέβαλλε στη διεύρυνση του ελλείμματος και μέσω αυτής στην οικονομική χρεωκοπία του 1893. Από την άλλη πλευρά ο Τρικούπης χάρη στα δάνεια, πέτυχε κατά την τρελή δεκαετία, 1882-1892 να έχει στην διάθεση του όλα τα απαιτούμενα χρηματοδοτικά μέσα. Τέλος πριν κλείσουμε το κεφάλαιο αυτό θα πρέπει να υπενθυμίσουμε το σκέλος του εσωτερικού δανεισμού. Πραγματικά κατά την πτώχευση του 1893 το δημόσιο χρέος εσωτερικού είχε φθάσει σε 211.000.000δραχ., δηλαδή τουλάχιστον όσο οι δαπάνες 2 προϋπολογισμών του ελληνικού κράτους.

Έτσι τα δάνεια τόσο του εξωτερικού όσο και του εσωτερικού συνέβαλλαν στην τόνωση του ρόλου του κράτους στην οικονομία. Το σύνολο των κρατικών δανείων κατά κεφαλή του πληθυσμού από 37,63δραχ. Το 1875 αυξήθηκε σε 363,10δραχ., το 1893 δηλαδή μέσα σε 18 χρόνια πολλαπλασιάστηκε περίπου επί 10. Ήταν και αυτό ένα σημείο των καιρών ότι το κύριο πρόβλημα δεν ήταν λογιστικό και διαχειριστικό αλλά πρόβλημα μετατροπής των δομών.

Ας τα δούμε αναλυτικότερα:

- Ένα δάνειο του 1879, ύψους 60 εκ. φράγκων για να καλυφθεί και να αποσυρθεί η αναγκαστική κυκλοφορία χρήματος με επιτόκιο 8,19%.
- Δάνειο ύψους 120 εκατ., φράγκων για να καλυφθούν οι επίγουσες ανάγκες της χώρας, το 1881. Το επιτόκιο δανεισμού ήταν 7,35%.

- Δάνειο το 1884 ύψους 100 εκατ., φράγκων για τη κατασκευή σιδηροδρόμων με επιτόκιο 7,16%. Ως εγγυήσεις τέθηκαν τα έσοδα από τα τελωνεία του Βόλου και της Άρτας και τα πλεονάσματα από τα τελωνεία του Πειραιά, του Κατάκολου της Κεφαλληνίας και της Καλαμάτας.
- Δάνειο το 1887 ύψους 135 εκατ. Φράγκων για την αγορά στρατιωτικού εξοπλισμού και την εξυπηρέτηση προηγούμενων δανείων. Επιτόκιο δανεισμού 6%. Εκτός από τις κανονικές πιστωτές δημιούργησαν επιτροπή ελέγχου για την επίβλεψη των όρων του δανείου και την συγκέντρωση των προσόδων.
- Δάνειο 155 εκατ., για την πληρωμή του δανείου του 1879 και την αποπληρωμή των σιδηροδρομικών εταιριών, με επιτόκιο 5,75%.
- Δάνειο 89 εκατ., το 1890-1891, για τη κατασκευή του σιδηρόδρομου Πειραιά-Λάρισας με επιτόκιο 5,7%. Ως εγγύηση δόθηκαν οι εισπράξεις από την εκμετάλλευση των γραμμών.

Την εποχή του Τρικούπη ο πληθυσμός έφτανε δεν έφτανε τα δύο εκατομμύρια και τα σύνορα μόλις ανέβαιναν μέχρι τη Λάρισα. Η προσάρτηση της Θεσσαλίας το 1881 απωλέσθη πρόσκαιρα με την νίκη των Τούρκων στο σύντομο πόλεμο του 1897. Αυτό είχε ως συνέπεια την επιβολή πολεμικών αποζημιώσεων προς τους Τούρκους περί των 95 εκατ., χρυσών φράγκων. Αυτοί οι λιγοστοί Έλληνες κατάφεραν μετά από πραγματικά αιματηρές θυσίες να μειώσουν δραστικά εξωτερικό χρέος πληρώνοντας 389.157.318 φράγκα, μεταξύ του 1879 και 1900 και μάλιστα να εμφανίσουν ένα πλεόνασμα στους κρατικούς λογαριασμούς περί των 28 εκατ. Χρυσών δραχμών. Για να συμβεί αυτό όμως επεβλήθησαν αυξημένοι συντελεστές φορολογίας και υψηλοί εισαγωγικοί δασμοί. Η χρονική διάρκεια της αποπληρωμής έφθασε τα 18 χρόνια, εν μέσω εθνικών και πολιτικών αναταραχών, ενώ το τίμημα ήταν πτώση του ήδη χαμηλού βιοτικού επιπέδου κατά 50%.

ΤΟ ΔΑΝΕΙΟ ΤΩΝ 60 ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΑΩΝ

Οι τρεις «προστάτιδες» δυνάμεις, φέρνοντας το βασιλιά, αναλάβαιναν την υποχρέωση να εγγυηθούν ένα δάνειο, που δεν θα ξεπερνούσε τα 60 εκατομμύρια. Η Ιστορία αυτού του δανείου είναι μεγάλη, μα πολύ μεγαλύτερη είναι η ξετσιπωσιά κι η παλιανθρωπιά όσων ανακατεύτηκαν σ' αυτή την ιστορία. Το δάνειο είχε κανονιστεί από τον καιρό της εκλογής του Λεοπάρδου και θα δινόταν σε τρεις δόσεις από 20 εκατομμύρια φράγκα. Στην αρχή θα βγαίνει μόνο η πρώτη δόση και η καθεμιά δύναμη εγγυότανε την πληρωμή του 1/3 από το χρονιάτικο χρεολύσιο και τους τόκους. Οι δύο άλλες δόσεις θα βγαιναν ανάλογα με τις ανάγκες του βασιλιά και του βασιλείου του κι ύστερα από συνεννόηση με τις τρεις δυνάμεις. Οι εγγυήσεις όμως που απόσπασαν οι «προστάτες» μας, οι φύλακες-άγγελοι μας, σήμαιναν την οικονομική και πολιτική υποδούλωση της χώρας μας σε δαύτους, γιατί υποχρέωναν την Ελλάδα να διαρρυθμίσει με τέτοιο τρόπο τις πρώτες πρόσοδες του κράτους, ώστε τα πραγματικά έσοδα του Δημόσιου Ελληνικού Ταμείου να διατίθενται πριν απ' όλα για την εξυπηρέτηση του δανείου και να μην χρησιμοποιηθούν σε καμιά περίπτωση για κανέναν άλλο σκοπό, αν δεν εξασφαλιστούν τα τοκοχρεολύσια, που 'χαν εγγυηθεί οι τρεις δυνάμεις. Έτσι τώρα επιχειρούσαν την ολοκληρωτική εξάρτηση της χώρας μας και τον έλεγχο πάνω σ' αυτή, σε βαθμό που να μην μπορεί να πάρει ανάσα.

Η Ελλάδα ούτε τώρα ρωτήθηκε, μα πάλι για ποιο λόγο να μας ρωτήσουν, αφού από το δάνειο δεν θα παίρναμε ούτε μια πεντάρα και θα το πληρώναμε διπλό και τρίδιπλο. Τη μεσιτεία για το δάνειο αυτό την ανέλαβε ο οίκος Έιχτελ του Μονάχου. Αυτός όμως τη μεταβίβασε στον οίκο Αννάδο και αυτός ο τελευταίος ανάθεσε με ιδιαίτερη συμφωνία την έκδοση του δανείου στους Ρότσιλδ, τους μεγαλύτερους τότε τοκογλύφους του κόσμου. Η έκδοση δεν ήταν δυνατό να γίνει στη χρηματαγορά του Λονδίνου, επειδή είχε σταματήσει η πληρωμή του τόκου των δανείων της ανεξαρτησίας και η Ελλάδα είχε γραφτεί στο μαυροπίνακα των χρεοκοπημένων κρατών. Ο Ρότσιλδ ανάλαβε να το δώσει με πραγματική τιμή 94%. Και τότε παρατηρήθηκε ένα εξαιρετικό φαινόμενο, που στην ιστορία των ελληνικών δανείων μονάχα το 1898 επαναλήφτηκε.

Η εγγύηση των δυνάμεων, οι βαριοί όροι και οι πρωτάκουστες εγγυήσεις έδιναν τόσο μεγάλη ασφάλεια στους ομολογιούχους, ώστε η μεγάλη ζήτηση ομολογιών έκανε να βγει το δάνειο στη Γαλλία στα 111%, στην Αγγλία 116% και στη Ρωσία στα 1075. Δηλαδή από 60 εκατομμύρια που ήταν το ονομαστικό ποσό έφτασε στα 64. Οι παντοδύναμοι όμως τοκογλύφοι υπολόγισαν την πραγματική τιμή που συμφώνησαν, δηλαδή το 94%, με βάση τα 60 εκατομμύρια και όχι τα 64. Και αντί να πάρουμε κανονικά 60.160.000, πήραμε 57 μονάχα. Έτσι η πραγματική τιμή κατέβηκε στα 89% και μας φάγανε 3.000.000, που κανονικά ανήκανε στην Ελλάδα. Αυτά όμως είναι ανώδυνα τσιμπήματα μπροστά στις αδιάτρευτες πληγές που ανοίχτηκαν από δω και πέρα.

ΠΩΣ ΣΠΑΤΑΛΗΘΗΚΕ ΤΟ ΔΑΝΕΙΟ;

Από τα 57 εκατομμύρια που κανονίστηκε να πάρουμε, οι τοκογλύφοι τραπεζίτες κράτησαν ούτε λίγο ούτε πολύ 33 ολόκληρα εκατομμύρια για προκαταβολικές τόκους και χρεολύσια και για τα λοιπά έξοδα του δανείου! Οι τρεις Μεγάλες Δυνάμεις κράτησαν άλλα 2.5 εκατομμύρια φράγκα για εξόφληση των προκαταβολών που είχανε δώσει, καθώς είδαμε στον Καποδίστρια! 12.531.000 αποφασίστηκε να τα πάρουν οι Τούρκοι για την εξαγορά τάχα των επαρχιών της Αττικής, της Εύβοιας και της Φθιώτιδας. Ενώ στην πραγματικότητα όμως και οι Τούρκοι πήραν αέρα κοπανιστό γιατί ο όρος αυτός της αποζημίωσης μπήκε στη συμφωνία επίτηδες για να πάρει η Τσαρική Ρωσία μια αποζημίωση από 6 εκατομμύρια που είχε καταδικαστεί να της πληρώσει η Τουρκία. Τα υπόλοιπα σίγουρα θα τα πήραν οι άλλοι δύο συνεταιρείοι. Τώρα μας μένει ένα υπόλοιπο κάπου 9 εκατομμύρια δραχμές. Και αυτά τα καταβρόχθισαν μέχρι εσχάτων οι Βαυαροί.

ΧΡΕΟΚΟΠΙΑ

Όταν όλοι από το βασιλιά ίσαμε το μικροκεφαλαιούχο κοιτούσαν πώς να τοποθετήσουν τα λεφτά τους στην τοκογλυφία και την κερδοσκοπία, εύκολα μπορεί κανείς να φανταστεί σε τι φτώχεια βούλιαζε ο λαός. Από το 1840 και η αγανάκτηση μεγάλωνε. Οι Έλληνες ποιος λίγο, ποιος πολύ αρχίσανε να συναισθάνονται ότι η βασιλεία του Όθωνα δεν ήταν τίποτα περισσότερο από ένα χάπι χρυσωμένο που μόλις το κατάπιε ο λαός , τότε ένωσε την πικράδα του. Οι στρατιώτες στ' ανοιχτά παράθυρα του παλατιού ρίχνανε προκηρύξεις που ζητούσαν πολίτευμα συνταγματικό. Ανάμεσα στις λαϊκές μάζες αρχίσανε μεγάλες ζυμώσεις πολλές αυθόρμητες και λίγες οργανωμένες.

Ο Όθωνας όμως οι Βαυαροί και οι Έλληνες υπουργοί συνέχιζαν την εγκληματική πολιτική τους που οδηγούσε τη χώρα στην καταστροφή και την ερήμωση. Το 1842 αύξησαν την φορολογία για να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις των ξένων και να τα βγάλουν πέρα με τις ανοικονόμητες σπατάλες τους. Σκάρωσαν και έναν καινούργιο τελωνειακό νόμο μα ήταν τόσο περίπλοκος που στο τέλος τον παρατήσανε. Μάλιστα το Δεκέμβρη του ίδιου χρόνου έγινε υπουργός των Οικονομικών κάποιος Σιλήβεργος, που ήταν παράφρονας. Με όλους τους φόρους όμως το έλλειμμα του προϋπολογισμού ξεπερνούσε τα 3 εκατ.

Τα χωράφια έμεναν ακαλλιέργητα. Πολλά επαρχιακά συμβούλια διαλύθηκαν,

επειδή διαμαρτυρήθηκαν για την αβάσταχτη φορολογία. Δεκατρία μέλη του συμβουλίου της Μεσσηνίας κλείστηκαν στη φυλακή, επειδή υπογράψανε μια διαμαρτυρία ενάντια στους φόρους και τέσσερα μέλη που δεν την υπόγραψαν πήραν παράσημο το Σταυρό του Σωτήρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1897 -1940

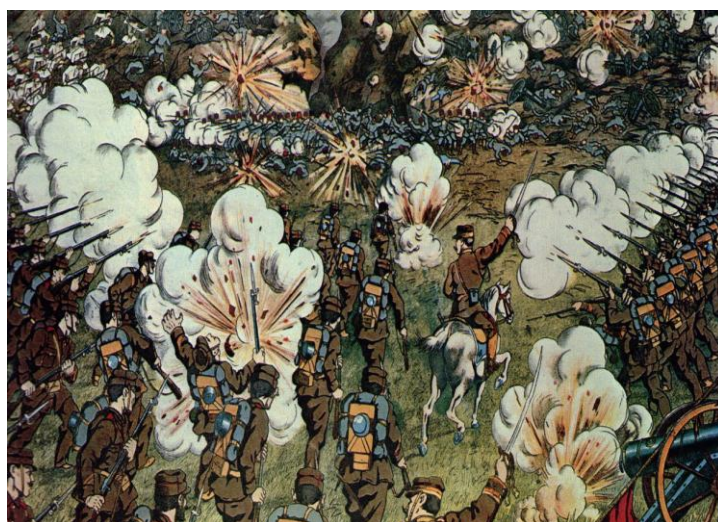

*Συγγραφική Ομάδα : Ζέρβα Ανδριανή,
Καρακώστα Εύα,
Μήττα Μαρία,
Μολλέ Βίκυ*

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1897

Ήταν πλέον φανερό ότι η Ελλάδα οδηγούνταν σε πόλεμο με την Τουρκία. Μετά από πολλές μάχες στον Ελλαδικό χώρο ο πόλεμος έληξε το 1897 με την συντριπτική ήττα των Ελλήνων στον Δομοκό. Με την ξαφνική μεσολάβηση του τσάρου και την συμφωνία του Τούρκου Σουλτάνου δόθηκε στους Έλληνες η δυνατότητα κατάπαυσης πυρών και σύναψης ανακωχής. Τελικά στις 6/18 Σεπτεμβρίου υπογράφηκαν οι προκαταρκτικοί όροι της ειρήνης με δώδεκα άρθρα. Το δεύτερο άρθρο κανόνιζε το ύψος του ποσού της αποζημιώσεως ,που η Ελλάδα ήταν υποχρεωμένη να δώσει, 4.000.000 τουρκικές λίρες.

Στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου, οι Μεγάλες Δυνάμεις έσπευδαν να φροντίσουν για τα συμφέροντα των δανειστών υπηκόων τους, κατόχων τίτλων του δημόσιου χρέους της Ελλάδος. Στο τρίτο εδάφιο έκανε την πρώτη της επίσημη εμφάνιση η μετέπειτα εγκατασταθείσα Διεθνής Οικονομική Επιτροπή (Δ.Ο.Ε.). Στο έκτο άρθρο γινόταν λόγος για εκκένωση της Θεσσαλίας σε διάστημα ενός μηνός, αφότου οι Δυνάμεις ανακοίνωναν ότι εκπληρώθηκαν οι προβλεπόμενοι όροι και είχε οριστεί χρονικά ο κανονισμός της πολεμικής αποζημιώσεως με δάνειο. Το έβδομο άρθρο αφορούσε την ελευθερία εμπορίου και ναυτιλίας μεταξύ των δύο κρατών και στην επιφύλαξη για μια μελλοντική σύναψη Συνθήκης Εμπορίου και Ναυτιλίας.

ΠΤΩΧΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ 1898

Αποτέλεσμα του πολέμου του 1897 υπήρξε και η επιβολή στην Ελλάδα του Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου. Από το 1893 που η χώρα πτώχευσε, όλες οι προσπάθειες συμβιβασμού με τους ξένους δανειστές είχαν αποτύχει. Ο λόγος ήταν κυρίως ότι οι ξένοι ζητούσαν παροχή έκτακτων εγγυήσεων, κάποια μορφή ελέγχου, ενώ οι Ελληνικές κυβερνήσεις αγωνίζονταν να αποφύγουν μία παρόμοια επέμβαση στα οικονομικά του κράτους. η Ελλάδα αφού νικήθηκε έπρεπε να πληρώσει το ποσό της αποζημίωσης (95.000.000 χρυσά φράγκα). Το ποσό αυτό μόνο με εξωτερικό δάνειο μπορούσε να βρεθεί, δάνειο που ήταν αδύνατο να συναφθεί αν προηγουμένως δεν ρυθμιζονταν τα παλιά χρέη και δεν παρέχονταν ασφαλείς εγγυήσεις. Με αυτό τον τρόπο τα πράγματα κατέληξαν στο επιδιωκόμενο από τους ξένους αποτέλεσμα.

Η Ελληνική κυβέρνηση μετά την ήττα κατέβαλε ύστατες προσπάθειες να συμβιβαστεί με τους δανειστές και να αποτρέψει τον έλεγχο. Τελικά η Ελλάδα υπέκυψε στον εκβιασμό. Στο δεύτερο άρθρο της Συνθήκης συμπληρωνόταν ότι θέσεις στελεχών στην Οικονομική Επιτροπή θα κατείχαν αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων και ότι η Ελληνική κυβέρνηση ήταν υποχρεωμένη να θέσει ένα μεγάλο μέρος των προσόδων υπό τον απόλυτο έλεγχο της επιτροπής.

Στο χώρο των Βαλκανίων οικονομικό έλεγχο δέχτηκαν η Τουρκία, Σερβία, Βουλγαρία. Στην Ελλάδα, εκτός από τους ιδιαίτερα βαρείς οικονομικούς όρους, ο έλεγχος ήταν διπλωματικός, αφού τους αντιπροσώπους της επιτροπής ελέγχου δε διορίζαν οι ομολογιούχοι αλλά κυβερνήσεις κρατών. Ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος άρχισε να λειτουργεί από της 28 Απριλίου. Για την υπηρεσία του Δημόσιου Χρέους εκχωρήθηκαν στον Δ.Ο.Ε οι ακόλουθες πηγές εσόδων:

Μονοπώλια άλατος, σπύρτων, πετρελαίου, παιγνιοχάρτων,	12.300.000 δρχ.
--	-----------------

σιγαροχάρτου, Ναξίας σμύριδος	
Φόρος καταναλώσεως καπνού	6.600.000.δρχ
Τέλη χαρτοσήμου	10.000.000 δρχ.
Δασμοί τελωνείου Πειραιώς	10.700.000 δρχ.
Σύνολο	39.600.000 δρχ.

Σε περίπτωση που δε θα επαρκούσαν οι πρόσοδοι αυτές προβλέπονταν επικουρικές εγγυήσεις:

Δασμοί τελωνείου Λαυρίου	1.500.000 δρχ.
Δασμοί τελωνείου Πατρών	2.400.000 δρχ.
Δασμοί τελωνείου Βόλου	1.700.000 δρχ.
Δασμοί τελωνείου Κέρκυρας	1.600.000 δρχ.
Σύνολο	7.200.000 δρχ.

Το αρχικό κεφάλαιο τω δανείων δε μειωνόταν αλλά οριζόταν ένα κατώτατο όριο τόκου:

Δάνειο 1887	Τόκος 43%	Χρεολύσιο 1,72 του κεφαλαίου
Δάνειο 1893	Τόκος 40%	Χρεολύσιο 1,60 του κεφαλαίου
Υπόλοιπα δάνεια	Τόκος 32%	Χρεολύσιο 1,28 του κεφαλαίου

Σύμφωνα με αυτή τη ρύθμιση ο ελάχιστος τόκος απαιτούσε 8.750.000 χρυσές δραχμές το χρόνο. Για την μεγαλύτερη απόδοση, ο Δ.Ο.Ε. είχε την εποπτεία των Δημόσιων Υπηρεσιών που ήταν αρμόδιες για την είσπραξη των υπεγγύων προσόδων. Μόλις ρυθμίστηκε το ζήτημα του ελέγχου πραγματοποιήθηκε και η σύναψη δανείου 170.000.000 χρυσών φράγκων με τόκο 2,5% υπο την εγγύηση των Δυνάμεων. Το δάνειο προοριζόταν για την πληρωμή των 95.000.000 της αποζημιώσεως, για την κάλυψη του ελλείμματος και την εξόφληση του κυμαινόμενου χρέους σε χρυσό.

Ο προϋπολογισμός του 1897 ανέγραφε έσοδα περίπου 95.000.000 δραχμές και έξοδα 88.000.000 δραχμές. Αλλά ο πόλεμος προκάλεσε έκτακτα κονδύλια ύψους 60.000.000 που αναλύεται ως εξής:

Έκτακτες δαπάνες στρατού	39.050.520 δρχ.
Έκτακτες δαπάνες ναυτικού	5.951.695 δρχ.

Δαπάνες διαλύσεως επιστρατεύσεως	2.500.000 δρχ.
Βοηθήματα σε Θεσσαλούς και Κρήτες πρόσφυγες	12.500.000 δρχ.
Σύνολο	60.002.215 δρχ.

ΤΟ ΣΤΑΦΙΔΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Το δεύτερο μεγάλο ζήτημα που είχε να αντιμετωπίσει το Ελληνικό κράτος ήταν το σταφιδικό. Η σταφίδα ήταν το σπουδαιότερο αγροτικό προϊόν της Πελοποννήσου και κύριο είδος εξαγωγής της χώρας, γι' αυτό οι διακυμάνσεις της συζητήσεως και της τιμής της στην ξένη αγορά είχαν άμεσο αντίκτυπο στην οικονομία της Ελλάδος και ιδιαίτερα των σταφιδοπαραγωγών περιοχών. Μετά το 1878 καταστράφηκαν από φυλλοξήρα τα κλίματα της Γαλλίας και έτσι άνοιξε μια ακόμα αγορά για την Ελληνική σταφίδα.

Μια εικόνα της εκτάσεως της αύξησης των τιμών της σταφίδας δείχνουν οι αριθμοί που ακολουθούν :

ΕΤΗ	ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ
1861	492.000
1881	822.000
1887	1.266.000
1900	1.350.000
1909	1.040.000

Στο μεταξύ δημιουργήθηκαν οι γαλλικοί αμπελώνες και βαθμιαία άρχισε να περιορίζεται η ζήτηση, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν οι Έλληνες σταφιδοπαραγωγοί μεγάλη οικονομική κρίση.

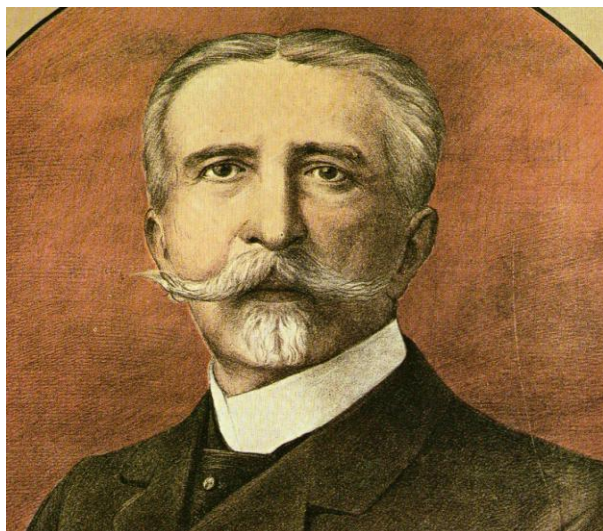
ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ-ΕΣΟΔΑ- ΕΞΟΔΑ ΕΠΙ ΘΕΟΤΟΚΗ

Την περίοδο 1904 άρχισε ο Μακεδονικός Αγώνας. Οι δαπάνες έγιναν ένα ακόμη βάρος στην Ελληνική Οικονομία. Στο τέλος του χρόνου το έλλειμμα του προϋπολογισμού ανεχόταν σε 10.000.000 δραχμές. Ο Θεοτόκης αποφάσισε να ορίσει φόρους 3% του

μισθού των Δημοσίων Υπαλλήλων για το ποσό των 200 δραχμών και 5% για τους μεγαλύτερους μισθούς. Επίσης αυξήθηκε η φορολογία των οινοπνευματοδών ποτών. Σε οικονομικές μελέτες της εποχής αναγράφεται ότι οι φτωχότερες περιοχές πλήρωναν τακτικά τους φόρους ενώ οι καθυστερήσεις ήταν μεγάλες στις ευπορότερες περιοχές λόγω πολιτικών παρεμβάσεων και αδυναμία του κράτους για πιέσεις. Η κακή οικονομική κατάσταση δημιούργησε μεταναστευτικό ρεύμα που ανερχόταν στους 50.000 Έλληνες. « η Θεοτοκική δεκαετία » 1899-1908 κληροδότησε στα οικονομικά της χώρας έλλειμμα 30.000.000 δραχμών.

ΕΤΟΣ	ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	ΕΣΟΔΑ	ΕΞΟΔΑ	ΠΕΡΙΣΣΕΥΜΑ Ή ΕΛΛΕΙΜΜΑ
1899	Θεοτόκη	111,2	104,6	+6,6
1900	Θεοτόκη	119,5	109,3	+10,2
1901	Θεοτόκη	167,6	114,1	+53,5
1902	Ζαΐμη	138,9	124,6	-14,3
1903	Δηλιγιάννη	116,1	116,2	-0,1
1904	Θεοτόκη	133,5	116,1	+17,4
1905	Ράλλη	129,7	116,3	+13,3
1906	Θεοτόκη	133,0	121,5	+11,5
1907	Θεοτόκη	136,5	132,1	+4,4
1908	Θεοτόκη	1126,3	133,6	-7,3
1909	Θεοτόκη	125,0	136,9	-11,9

Υποσημείωση: τα ποσά αναγράφονται σε εκατομμύρια δραχμών.

Γ. Θεοτόκης

ΕΜΠΟΡΙΟ- ΝΑΥΤΙΛΙΑ -ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Η υποτίμηση της δραχμής σε συνδυασμό με την ανάκαμψη της Ευρωπαϊκής Οικονομίας στα τέλη του 19^{ου} αιώνα υπήρξε ευνοϊκή για το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδος. Οι εισαγωγές ελαττώθηκαν ενώ οι εξαγωγές αυξήθηκαν.

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΞΑΓΩΓΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ	ΕΛΜΕΙΜΜΑ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΣΤΑΦΙΔΑΣ
1901	94	140	46	41
1902	80	137	57	22
1903	86	137	51	25
1904	90	137	47	28
1905	88	141	53	33
1906	123	144	21	42
1907	118	149	31	39
1908	111	154	43	29
1909	102	137	35	32
1910	144	160	16	40

Υποσημείωση: τα ποσά αναγράφονται σε εκατομμύρια δραχμών.

Στην πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα η ανάπτυξη της Ελληνικής Οικονομίας χαρακτηρίζεται από μία ανάπτυξη χωρίς << άλματα >>.

ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΟ ΓΟΥΔΙ

Λόγω πολιτικής αστάθειας την περίοδο 1909-1911 ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος συγκεντρώθηκε στο πεδίο του Άρεως και εξέφρασε την βαθύτατη του αγανάκτηση προς τους πολιτικούς. Μετά το Κίνημα στο Γουδί, η πολιτική ηγεσία αναθεώρησε το Σύνταγμα.

Α΄ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ο Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος λήγει με την Συνθήκη του Λονδίνου που υπογράφηκε στις 17 Μαΐου του 1913 . Η Τουρκία παραχωρούσε στους Βαλκανικούς συμμάχους όλα τα εδάφη δυτικά από τη γραμμή Αίνου-Μηδείας .

Β΄ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ο Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος λήγει με την Συνθήκη του Βουκουρεστίου που υπογράφηκε στις 28 Ιουλίου του 1913. Σύμφωνα με αυτή επιδικάζονται στην Ελλάδα όλα τα υπό Ελληνική κατοχή νησιά του Αιγαίου εκτός από την Ίμβρο την Τένεδο και το Καστελόριζο με αντάλλαγμα την εκκένωση της Β. Ηπείρου από τον ελληνικό στρατό.

- ✓ Οι δαπάνες κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων ήταν 411.485.000 δρχ. Βέβαια αν υπολογισθούν και οι δαπάνες που είχαν άμεση σχέση με τον πόλεμο το ποσό ανέρχεται σε 682.523.000 δρχ.

Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

*Η βιομηχανική απογραφή του 1917

Επιχειρήσεις	Αριθμός εργοστασίων	Αριθμός εργατών	Αξία επιχειρήσεων	Αξία παραγωγής	Ποσοστό επί του συνόλου
Τρόφιμα	1244	10136	98.484.798	610.144.150	69,95
Βιομηχανία τσιγάρων	28	2458	2.062.000	15.120.983	1,70
Υφαντουργία	173	10680	36.685.457	80.605.000	9,24
Βυρσοδεψία*	134	1553	4.215.000	36.193.000	4,14
Μεταλλουργικές βιομηχανίες	3	253	6.000.000	8.667.240	0,99
Οικοδομικές επιχειρήσεις	83	1293	12.701.500	18.136.050	2,18
Χημικά προϊόντα	132	2967	37.798.466	51.860.660	5,94
Ξυλουργικές επιχειρήσεις	133	1235	5.004.600	10.905.200	1,25
Χαρτί και Τυπογραφεία	117	1617	10.611.020	7.393.500	0,84
Ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες	19	689	20.443.828	3.213.600	0,36
Βιοτεχνίες γλυκών	13	423	2.006.000	2.700.000	0,30
Μηχανουργικές επιχειρήσεις	132	2280	19.884.405	27.154.075	3,11

*Βυρσοδεψία = κατεργασία δερμάτων

Πίνακας με καταγραφή των κερδών από πωλήσεις πλοίων καθώς και από ασφαλιστικές αποζημιώσεις για τις απώλειες πλοίων που βυθίστηκαν από τον εχθρό ή εξαιτίας ναυαγίων.

ΕΤΟΣ	ΚΑΘΑΡΟ ΠΟΣΟ ΠΩΛΗΣΕΩΣ / ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΣ	ΚΑΘΑΡΗ ΑΡΧΙΚΗ ΑΞΙΑ	ΕΚΤΑΚΤΟ ΚΕΡΔΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΚΕΡΔΟΥΣ
1915	67.897.527	39.694.684	28.192.843	71%
1916	143.612.281	44.346.589	99.252.695	203%
1917	286.789.074	84.614.767	200.974.307	225%
1918	88.425.125	27.572.357	60.853.173	221%
ΣΥΝΟΛΟ	586.724.010	196.231.417	389.273.020	198%

Το κόστος του πολέμου είναι αδύνατο να υπολογιστεί. Η Ελλάδα ζούσε πάντα υπεράνω των πόρων της. Το τεράστιο δημόσιο χρέος που είχε συσσωρευθεί από την εποχή της Επανάστασης, προερχόταν από τα διάφορα δάνεια, τα οποία είχαν καλύψει στρατιωτικές και τρέχουσες οικονομικές ανάγκες και μόνο κατά ένα μικρό ποσοστό είχαν χρησιμοποιηθεί για την ανάπτυξη της οικονομίας. Οι πολεμικές δαπάνες καλύφθηκαν με τη φορολογία, την έκδοση χαρτονομίσματος και τον δανεισμό.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η Ελλάδα βγήκε από τον πόλεμο βαριά χρεωμένη, με το νόμισμά της στα πρόθυρα της καταστροφής, την οικονομική δομή της χωρίς ποιοτικές αλλαγές, ένα απαρχαιωμένο φορολογικό σύστημα που έπεφτε στους ώμους εκείνων που δεν ήταν σε θέση να το σηκώσουν, μεγάλες περιοχές κατεστραμμένες και ένα οξύ προσφυγικό πρόβλημα, χωρίς κανένα φωτεινό σημάδι στον ορίζοντα.

ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Την χρονική περίοδο 1918-1922 αναφέρεται η Μικρασιατική καταστροφή. Το μέγεθος της καταστροφής περιλαμβάνει αστρονομικά ποσά για την εποχή. Οι υλικές ζημιές ξεπερνούσαν τα 200.000.000 δολάρια ή 40.000.000 λίρες Αγγλίας. Η Εκστρατεία λήγει

με την Συνθήκη της Λωζάνης, η οποία προέβλεπε ανταλλαγή πληθυσμών με την Τουρκία, κάτι που φυσικά ήταν δυσβάσταχτο για την ήδη κορεσμένη οικονομία της Ελλάδας. Γενικά, η Μικρασιατική Καταστροφή ήταν μια από τις πιο δαπανηρές εκστρατείες του Ελληνικού έθνους. Επέφερε πολλά δεινά στον ήδη κατεστραμμένο ελληνικό λαό, λόγω των γενοκτονιών με αποτέλεσμα τον αφανισμό ολόκληρων οικογενειών.

ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟ ΔΑΝΕΙΟ 1922

Η περιοδεία του τότε πρωθυπουργού Γεώργιου Γούναρη και του Υπουργού Εξωτερικών Γεώργιου Μπαλατζή στις ευρωπαϊκές χώρες για τη σύναψη δανείου δεν καρποφόρησε. Σε μία ύστατη προσπάθεια, στις 11 Φεβρουαρίου 1922 ο Γούναρης συμφώνησε με μία ομάδα Άγγλων κεφαλαιούχων για δάνειο ύψους 15.000.000 δραχμών, το οποίο όμως δεν εκταμιεύτηκε. Η χώρα χρειαζόταν επείγοντως πόρους, που δεν μπορούσαν να προέλθουν από τη χρονοβόρο διαδικασία της αύξησης της φορολογίας ή των δασμών. Ενώ ο πρωθυπουργός δεν ήξερε τι να κάνει, τη λύση στο πρόβλημα κατά κάποιο τρόπο έδωσε ο κ. Πρωτοπαπαδάκης.

Συγκεκριμένα σύμφωνα με πληροφορίες έβγαλε από το πορτοφόλι του ένα

εκατοντάδραχμο το οποίο το έκοψε σε δύο κομμάτια. Επομένως λοιπόν επρόκειτο για ένα είδος εσωτερικού αναγκαστικού δανεισμού, με το πρωτότυπο μέτρο της διχοτόμησης του νομίσματος, της δραχμής εν προκειμένω. Το νομοσχέδιο ψηφίσθηκε στις 25 Μαρτίου 1922 με ψήφους 151 έναντι 148 και η διχοτόμηση του νομίσματος έγινε νόμος του κράτους με αριθμό 2749. Από το αναγκαστικό δάνειο εξαιρέθηκαν οι ξένοι υπήκοοι και οι ξένες εταιρίες.

Σύμφωνα με το νόμο, το μέτρο της διχοτόμησης του νομίσματος θα λειτουργούσε ως εξής: Οι κάτοχοι των χαρτονομισμάτων θα κρατούσαν το αριστερό κομμάτι (που ονομαζόταν στην καθομιλουμένη «Σταύρος», επειδή είχε χαραγμένο πάνω του το κεφάλι του Γεώργιου Σταύρου), το οποίο θα είχε την αξία 50 δραχμών, και το δεξιό κομμάτι (που ονομαζόταν αντιστοίχως στέμμα) θα επιστρεφόταν στην Εθνική Τράπεζα, η οποία θα έδινε μian απόδειξη (αργότερα θα τυπωνόταν κανονικοί τίτλοι που θα αντικαθιστούσαν την απόδειξη) για τη συμμετοχή τους στο αναγκαστικό δάνειο. Το επιτόκιο των ομολογιών ήταν αρκετά υψηλό, στο 7% (έναντι 4% των καταθέσεων του ταμιευτηρίου), και αργότερα κατέβηκε στο 6,5% ώστε τα χρήματα που θα εξοικονομούνταν, να μοιραστούν μέσω κληρώσεως, εν είδη λαχείου. Την εποχή εκείνη δεν υπήρχαν τυχερά παιχνίδια κι έτσι η κλήρωση αυτή είχε θετική απήχηση στα λαϊκά στρώματα του πληθυσμού.

Το αναγκαστικό δάνειο του Πρωτοπαπαδάκη απέφερε στο Δημόσιο το σημαντικό ποσό των 1.550.000.000 δραχμών. Βοήθησε να αντιμετωπισθούν οι άμεσες ανάγκες έως το φθινόπωρο του 1922, αλλά δεν έλυσε το οικονομικό πρόβλημα της χώρας. Μετά τη μικρασιατική καταστροφή και την άφιξη των προσφύγων, ο εξωτερικός δανεισμός της χώρας έγινε επιτακτικός.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ 1919-1926

● ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Το μείζον γεγονός στον γεωργικό τομέα κατά την διάρκεια της πενταετίας 1919-1923 ήταν η απαλλοτρίωση των τσιφλικιών υπέρ των κολλήγων καλλιεργητών τους (που

ολοκληρώθηκε σχεδόν έως το 1925) και η εγκατάσταση μεγάλου αριθμού Μικρασιατών προσφύγων σε απαλλοτριωμένα τσιφλίκια και σε κτήματα των μουσουλμάνων που εγκατέλειψαν την Ελλάδα μετά την ελληνοτουρκική συμφωνία ανταλλαγής των πληθυσμών.

Η απότομη αύξηση του πληθυσμού που προκάλεσε η αύξηση των προσφύγων συνοδεύθηκε όπως ήταν φυσικό από αντίστοιχη αύξηση των συνολικών αναγκών της χώρας σε δημητριακά και έκανε επιτακτικά, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, τα παραπάνω μέτρα, μέτρα που είχαν σαν κύριο στόχο την αύξηση της αγροτικής παραγωγής (και των φορολογικών εσόδων του κράτους), της σχετική μείωση της τιμής των αγροτικών προϊόντων και την εξοικονόμηση συναλλάγματος, με το σταδιακό περιορισμό των εισαγωγών σιταριού και αλεύρων από το εξωτερικό.

Στον ακόλουθο πίνακα αναγράφεται η παραγωγή δημητριακών καπνού και βάμβακος (σε χιλιάδες τόνους):

ΕΤΟΣ	ΔΗΜΗΤΡΙΑΚΑ	ΚΑΠΝΟΣ	ΒΑΜΒΑΚΙ
1919	632,6	29,6	7,3
1920	661,1	3,6	4,4
1921	624,8	23,3	3,8
1922	534,8	19,8	5,0
1923	602,3	37,8	8,0
1924	683,0	50,2	10,2
1925	708,7	60,8	10,5

Στον ακόλουθο πίνακα αναγράφεται ο αριθμός λειτουργούντων Γεωργικών Συνεταιρισμών (γεωργικές πιστώσεις της Ελληνικής Τράπεζας σε χιλιάδες δραχμές):

		ΣΥΝΟΛΟ	ΠΡΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ
1915	150	4,6	0,2
1919	914	27,2	13,4
1920	1171	79,5	24,9
1921	1498		27,5
1922	1815		75,3
1923	2223	220,0	114,9

- ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Στον ακόλουθο πίνακα αναγράφεται η λιγνιτοπαραγωγή (σε χιλιάδες τόνους):

ΕΤΟΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ	ΕΤΟΣ	ΠΑΡΑΓΩΓΗ
1915	39,7	1920	187,1
1916	116,9	1921	169,0
1917	157,9	1922	132,6
1918	208,7	1923	118,9
1919	182,0	1924	111,2

- ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ

Στον πίνακα που ακολουθεί αναγράφεται το Ελληνικό εξωτερικό εμπόριο (σε εκατομμύρια λίρες Αγγλίας):

ΕΤΟΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΞΑΓΩΓΩΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΩΝ
1914	12,7	7,1	56,2%
1919	62,3	21,9	46,6%
1920	85,2	26,6	31,2%
1921	28,7	15,7	54,7%
1922	19,2	15,4	80,5%
1923	21,6	9,1	42,1%

Στον ακόλουθο πίνακα αναγράφεται η ελληνική εμπορική ναυτιλία (1914-1924):

ΕΤΟΣ	ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ	ΤΟΝΟΙ
1914	474	830.000
1915	475	839.650
1918	116	126.207
1919	282	430.237
1921	408	402.221
1922	416	747.253
1923	432	768.358
1924	442	828.635

- ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

Το κράτος αφού προχώρησε στις απαλλοτριώσεις, αποζημίωσε τους ιδιοκτήτες με ομολογίες που καλύπτονταν από το Δημόσιο Ταμείο με ετήσιο επιτόκιο 6%. Η κατάργηση της μεγάλης γαιοκτησίας είχε ως αποτέλεσμα οι καλλιεργητές να εξαρτώνται πια από τους αστικούς, πιστωτικούς οργανισμούς και όχι από τις πιστωτικές (τοκογλυφικές) υπηρεσίες των τσιφλικούχων.

Στον ακόλουθο πίνακα αναγράφονται οι γεωργικές πιστώσεις από την Εθνική Τράπεζα:

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΟ (ΕΚΑΤΟΜ. ΔΡΑΧΜΕΣ)
1923	220,0
1925	932,0
1926	723,8
1927	1144,4

Τον Δεκέμβριο του 1923 δημοσιεύθηκε το νέο δασμολόγιο, με το οποίο επιβάλλονταν σε ορισμένα εισαγόμενα είδη υψηλότεροι δασμοί, ενώ αργότερα απαλλάσσονταν από δασμούς εισαγόμενα μηχανήματα. Από το 1923-1926 το κράτος διευκόλυνε με πληθώρα αναγκαστικών απαλλοτριώσεων κτημάτων την εδραίωση νέων παραγωγικών μονάδων. Η απότομη άνοδος του αριθμού των ανώνυμων εταιριών (όχι αναγκαστικά βιομηχανιών) μετά από μια περίοδο υφέσεως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα:

ΕΤΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΩΝ
1916	7
1917	19
1918	37
1919	27
1920	30
1921	15
1922	16
1923	32
1924	53
1925	88
1926	109

ΔΕΚΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΔΑΝΕΙΣΜΟΙ

Συνοπτικά στη περίοδο 1924-1932 το Ελληνικό κράτος συνήψε στο εξωτερικό δέκα δάνεια συνολικής αξίας 1022 εκατ. Χρυσών φράγκων. Η μέση τιμή εκδόσεως κυμάνθηκε γύρω στο 89% πράγμα που σημαίνει ότι το πραγματικό προϊόν αυτών των δανείων ήταν συνολικά 900.000 χρυσά φράγκα. Ο μέσος τόκος ήταν 7% ενώ στη πραγματικότητα, λαμβάνοντας υπ' όψιν την τιμή εκδόσεως, ο τόκος έφθανε το 8 %. Από το συνολικό προϊόν των δανείων το 37% διατέθηκε για την αποκατάσταση των προσφύγων, το 31% σε παραγωγικά έργα και τέλος ο 32% απορροφήθηκε από τις τρέχουσες ανάγκες του δημοσίου προϋπολογισμού και της υπηρεσίας των δανείων.

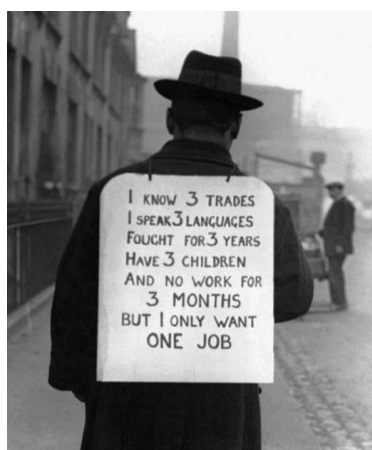
Ο σύνολο του εξωτερικού χρέους της Ελλάδος ήταν υπέρογκο (43,07 δολ. Ανά κάτοικο). Μεταξύ 1914-1930 ο εξωτερικό χρέος αυξήθηκε κατά 65% ενώ η υπηρεσία εξωτερικών δανείων κατά 260%. Δεν ήταν μόνο ζήτημα επιτοκίων, αλλά και ζήτημα ποσοστού των αποσβέσεων. Η πορεία αυτή φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

ΕΤΟΣ	ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ	ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΑΝΕΙΩΝ
1921-22	1286	406
1922-23	2665	725
23-24	250	1563
24-25	650	1769
25-26	2005	1933
26-27	2202	2456
27-28	60	2237
28-29	1219	3194
29-30	8779	3355
30-31	125	3725
31-32	200	3653
ΣΥΝΟΛΟ	19.441	25.018

Υποσημείωση: τα ποσά αναγράφονται σε εκατομμύρια δραχμές

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ (ΚΡΑΧ)

Το 1929 μια οικονομική κρίση έπληξε την υφήλιο με αρχή τις Η.Π.Α, όταν οι χρηματιστηριακές συναλλαγές είχαν αυξηθεί. Το γεγονός αυτό θεωρήθηκε από τους διορατικότερους ως μια «φούσκα» έτοιμη να εκραγεί.

ΠΩΣ ΚΙΝΗΘΗΚΕ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ ΣΤΟ ΚΡΑΧ ΤΟΥ 1929.

Ετεροχρονισμένα έφθασαν στην Ελλάδα οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 1929. Η οικονομία της χώρας μόλις ένα χρόνο νωρίτερα, κατά το 1928, είχε καταφέρει να αφήσει προσωρινά πίσω της τη νομισματική αστάθεια. Το θετικό αυτό αποτέλεσμα ήταν καρπός της εμμονής της κυβέρνησης του Βενιζέλου στην πολιτική υπεράσπισης της δραχμής, που οδήγησε στη νομισματική σταθεροποίηση μέχρι τη στιγμή της αποχώρησης της Βρετανίας από το σύστημα της χρυσής βάσης (gold standard), οπότε έντονος προβληματισμός προκλήθηκε στη χώρα για την πιθανότητα υποτροπής και της Ελληνικής οικονομίας.

Παραδόξως, η εικόνα που παρουσίαζε τότε η οικονομική ζωή της χώρας, έδινε την εντύπωση ότι ξεχείλιζε από "ευζωία", καλοπέραση και οικονομική "ευπραγία". Χαρακτηριστικά, η εφημερίδα Πρωία έδινε την εικόνα της εποχής: "...ταβέρνες γεμάτες, κουρεία γεμάτα, τεχνίτες που δεν ευκαιρούσαν να επιδιορθώσουν ζημιές, χοροί, πανηγύρια, κέφι παντού». Όλα αυτά έδειχναν, προφανώς, τη δυσανάλογη κατάσταση μιας κοινωνίας, που παρέσυρε την οικονομία της πάνω από τις δυνατότητές της.

Απόρροια του χρηματιστηριακού «κραχ» της Αμερικής, υπήρξε η ραγδαία επιδείνωση των οικονομικών ολόκληρης της διεθνούς κοινότητας. Στη χώρα μας, αρχικά, προκλήθηκε μία παρατεταμένη πίεση στις τιμές των βιομηχανικών και γεωργικών αξιών. Στο χρηματιστηριακό χώρο, όταν η κατάσταση επιδεινώθηκε, συγκρατήθηκαν προσωρινά τα πράγματα, μόνο χάρη στην απόφαση του Συνδικάτου των Τραπεζών για χορήγηση (αλληλέγγυου) δανείου 70 εκατομμυρίων σε τριάντα επτά μέλη του Χρηματιστηρίου, ώστε να προκύψει ανακούφιση της αγοράς. Συγχρόνως απαγορεύτηκαν εκ νέου οι προθεσμιακές συναλλαγές.

Τα μέτρα αυτά δεν στάθηκαν ικανά για την συγκράτηση της κατάρρευσης του Χ.Α.Α. Η Επιτροπή σε έκτακτη επίσκεψη της στον Υπουργό Οικονομικών, ζήτησε τη σοβαρή, αγοραστική παρέμβαση του κράτους, για την έκτακτη αντιμετώπιση της κατάστασης. Άλλωστε, εκτός από την παγκόσμια οικονομική κρίση, βασικοί λόγοι της κατακρήμνισης των τιμών στην Ελλάδα θεωρούνται και οι ακόλουθοι:

1. Η αθρόα έκδοση ομολογιών με υψηλό τόκο, που επέφερε παραγκωνισμό των εταιρικών αξιών,
2. Η στενότητα του χρήματος και
3. Η βαριά φορολογία των ανωνύμων εταιριών.

Πράγματι, η κυβέρνηση, ανησυχώντας για την πτώση του Χ.Α.Α., αποφάσισε τη μείωση της φορολογίας των εταιριών και την ενίσχυση των βιομηχανιών με δάνεια..

Στις αρχές του 1930, η μετοχή της Εταιρίας Λιπασμάτων σημείωσε κάθετη και παρατεταμένη πτώση. Για να αποτραπεί τότε η γενίκευση του κακού παρενέβη η Εθνική Τράπεζα με αγορές μεγάλου αριθμού μετοχών, ενέργεια που ανακούφισε την αγορά μόνο για λίγες μέρες όμως.

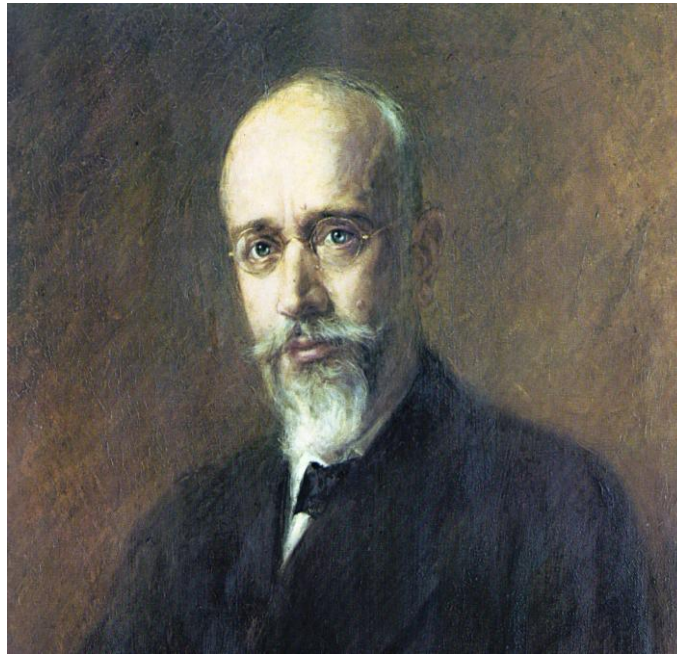
Στις 22 Ιανουαρίου σημειώθηκε μεγάλη υποτίμηση σε όλα τα χειρόγραφα. Τα μέλη του χρηματιστηρίου δεν έκρυψαν τους φόβους τους για επικείμενη καταστροφή. Η Εθνική Τράπεζα ήταν αυτή που κλήθηκε και πάλι από την Επιτροπή ρόλο σωτήρα για να προλάβει το κακό και τα κατάφερε τελικά προβαίνοντας σε σημαντικές αγορές χρεογράφων. Με αυτό τον τρόπο επήλθε κάποια σταθερότητα, ώστε η Επιτροπή ζήτησε κι επανέφερε τις συναλλαγές μετοχών με προθεσμία.

Όμως, οι ανεπανόρθωτες ζημιές, η απραξία που επικρατούσε στις συναλλαγές και ο δυσανάλογα μεγάλος αριθμός χρηματιστών σε σχέση με τις ανάγκες του χρηματιστηρίου ώθησαν την Επιτροπή να μελετήσει τρόπο «εθελουσίας εξόδου κάποιων χρηματιστών» από το επάγγελμα για την αποσυμφόρηση του χώρου. Άλλοι τέσσερις χρηματιστές που πτώχευσαν, έχασαν τις θέσεις τους.

Συμπερασματικά, η Ελλάδα πρόσκαιρα κατάφερε να αποφύγει το δραματικό κόστος της κρίσης που γνώρισαν άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η ύφεση και στην Ελλάδα ασφαλώς ήταν αναπότρεπτη αφού η κρίση σοβούσε σε όλη την Ευρώπη. Οι διεθνείς εξελίξεις και η σοβαρή διαταραχή του παγκόσμιου, οικονομικού συστήματος τροφοδότησαν έντονες ανησυχίες για τον αντίκτυπο της ύφεσης και στην Ελλάδα, όπου το χρηματιστήριο βίωσε έντονα τις οδυνηρές συνέπειες, στις αρχές της τελευταίας δεκαετίας του Μεσοπολέμου. Όλο αυτό είχε σαν αποτέλεσμα το να κλείσει για δεκαπέντε ολόκληρους μήνες το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

ΠΤΩΧΕΥΣΗ ΕΠΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Το 1932 επί κυβερνήσεως Βενιζέλου η Ελλάδα υπέστη την τέταρτη πτώχευση. Αυτό έλαβε χώρα μετά τις εκλογές όπου οι δύο πολιτικοί αντίπαλοι ήταν ο Βενιζέλος και ο Κωνσταντίνος.

Ελευθέριος Βενιζέλος

ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑ ΜΕΤΑΞΑ 1936

Κατά την περίοδο δικτατορίας του Ι. Μεταξά ένας Θεσμός που καταχωρήθηκε στο ενεργητικό της δικτατορίας ήταν η θέσπιση των κοινωνικών ασφαλίσεων το 1937. Η αξία του Θεσμού ήταν περισσότερο δυνητική, γιατί στην αρχή έλειπαν οι πόροι για τη χρηματοδότηση του Ι.Κ.Α., και η ασφάλιση των εργαζομένων έγινε σταδιακά και με αργό ρυθμό. Πρόσφερε κάποια ανακούφιση στις εξαθλιωμένες τάξεις των εργατών, σε μια εποχή που τη χώρα μάστιζαν ακόμη η ελονοσία και η φυματίωση.

Ιωάννης Μεταξάς

ΑΡΧΕΣ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Διάφορες πολιτικές συγκρούσεις, οικονομικά συμφέροντα ώθησαν ολόκληρο τον κόσμο στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτός ο πόλεμος διήρκησε 6 ολόκληρα χρόνια.

ΠΗΓΕΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Ε.Ι. Τσουδερός, "Η οικονομική άνοδος της Ελλάδας" (Παρίσι 1919)

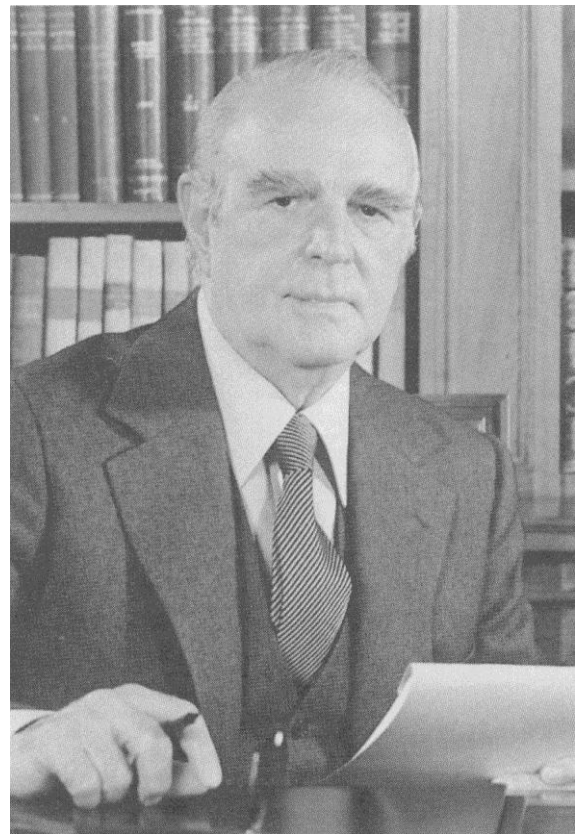
Δ.Γ. Παπαμιχαλόπουλου, "Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η εμπορική ναυτιλία" (Αθήνα 1964)

Foreign Office, 371:Annual Reports on Greece 1920-25,The Stateman's Year-Book, 1919-27.

Societe de Nations: Questions Economiques et financiers:Annuaire Statistiques International, Γενεύη 1927 και Stateman's Year-Book 1925

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1940 -1974

Συγγραφική Ομάδα : Κοκκόρου Φωτεινή
Μαναίου Μαρία
Παρασκευοπούλου Γιάννα
Συντζάκη Ασημίνα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η απόκτηση εθνικής ανεξαρτησίας το 1830 βρήκε την Ελλάδα μια εξαιρετικά φτωχή χώρα, που αγωνιζόταν να βρει τη θέση της στο ευρωπαϊκό πολιτικό, στρατιωτικό και οικονομικό γίγνεσθαι. Την εποχή εκείνη, οι περισσότεροι από τους σημερινούς εταίρους της στην Ευρωζώνη ήταν ανεπτυγμένες οικονομίες. Οι οικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα από τα μέσα του 19ου έως τα μέσα του 20ού αιώνα συνδέθηκαν, όπως σε όλη την Ευρώπη άλλωστε, με συνεχείς πολέμους, τοπικούς ή παγκόσμιους, εθνικούς διχασμούς που οδήγησαν σε εθνικές καταστροφές, εμφύλιους σπαραγμούς, στρατιωτικά πραξικοπήματα και δικτατορίες, που επέφεραν πολλά οικονομικά δεινά στον τόπο.

Στο πλαίσιο αυτών των ιστορικών συνθηκών, η Ελλάδα, από την ανεξαρτησία της μέχρι σήμερα, χρεοκόπησε πέντε φορές, ενώ το χρονικό διάστημα που βρισκόταν επισήμως σε χρεοκοπία ήταν το μισό αυτής της περιόδου. Ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι από την ανεξαρτησία της μέχρι σήμερα, η Ελλάδα γνώρισε δύο τραπεζικές κρίσεις.

Αυτό που εντυπωσιάζει όμως είναι το γεγονός ότι η Ελλάδα σχεδόν διπλασίασε το μερίδιο της παραγωγής στην παγκόσμια παραγωγή. Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα γνώρισε συγκριτικά περισσότερους πολέμους, εθνικούς διχασμούς, εμφύλιους σπαραγμούς και καταστροφές σε σύγκριση με τους περισσότερους από τους εταίρους της στην Ευρωζώνη, κατόρθωσε να βελτιώσει το μερίδιό της στο παγκόσμιο προϊόν.

Η Ελλάδα, παρά τις μεγάλες περιόδους πολέμων είχε και χρονικά διαστήματα έντονης δημιουργίας, όπως αυτά των βενιζελικών περιόδων καθώς και της μεταπολιτευτικής περιόδου. Κατά τη διάρκεια αυτών των περιόδων μπόρεσε, από μια μικρή επαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, το 1830 να είναι σήμερα μέσα στις 25 πλουσιότερες χώρες του πλανήτη. Η ιστορική διαπίστωση μας υπενθυμίζει πόσο μικρό ήταν το διάστημα που επικράτησαν συνθήκες ομοψυχίας και συναίνεσης, οι οποίες δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για την έξοδο της Ελλάδας από τις τόσες κρίσεις που γνώρισε.

Β ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΜΦΥΛΙΟΣ **(1940 - 1949)**

Κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο η Ελλάδα κατακτήθηκε από τη Γερμανία. Ένα από τα αποτελέσματα της κατοχής ήταν η καταστροφή των παραγωγικών δομών και ο λιμός. Οι πόροι της Ελλάδας δέχονταν υπερεκμετάλλευση, ενώ μερικά δάση εξαφανίστηκαν από την υπερυλοτομία. Σημαντικά έργα, όπως γέφυρες, καταστράφηκαν είτε από τους Γερμανούς ή από αντιστασιακές ενέργειες. Πριν την Γερμανική εισβολή, ο Ελληνικός Χρυσός της Τράπεζας της Ελλάδος είχε φυγαδευτεί με μουλάρια και καράβια νύχτα για το Κάιρο. Κατά την κατοχή η υποτίμηση της δραχμής ήταν καθημερινή και αισθητή ακόμα και στις πιο μικρές συναλλαγές. Οι έμποροι προσπαθούσαν να εξαργυρώσουν το χρήμα σε είδος πριν τη δύση του ήλιου, για να προλάβουν την υποτίμηση.

Οι Γερμανοί εφάρμοσαν στην Ελλάδα ένα σύστημα απόσπασης του κυκλοφορούντος πλούτου από την αγορά, το οποίο στηριζόταν στην εξαπάτηση. Στην Αθήνα ένας καφές κόστιζε 1.000.000 δραχμές. Το 1941 η πείνα άρχιζε να μαστίζει τη χώρα. Μετά το τέλος της κατοχής μια λίρα Αγγλίας ισοδυναμούσε με 7.000.000.000 περίπου δραχμές. Το Βερολίνο προκειμένου να αντιμετωπίσει τους στρατιωτικούς και στρατηγικούς του στόχους στην ευρύτερη ελληνική περιοχή είχε υποχρεώσει την Ελλάδα να κεφαλαιοδοτεί και να συντηρεί τα στρατεύματα που στάθμευαν σ' αυτήν και είχαν πεδίο δράσης την ευρύτερη περιοχή της.

Το πρόβλημα των μοναδικά υπέρογκων δαπανών κατοχής συνόδευε η "παντός αγαθού" λεηλασία του τόπου, φυσικό επακόλουθο της οποίας ήταν ο λιμός. Ο υποσιτισμός απασχολούσε τους Γερμανούς γιατί υποκινούσε λαϊκές αντιδράσεις και την αντίσταση.

Έτσι οι Δυνάμεις Κατοχής οδηγήθηκαν σε μια δύσκολη κατάσταση. Από τη μια η κεφαλαιοδότηση από την Ελλάδα των στρατιωτικών επιχειρήσεων του άξονα στην ευρύτερη περιοχή της και από την άλλη η πείνα που οδηγούσε στην εξέγερση και στην αντίσταση.

Για την αντιμετώπιση του προβλήματος οι Δυνάμεις Κατοχής, τον Οκτώβριο του

1941, έστειλαν στην Ελλάδα οικονομικούς τεχνοκράτες, δίχως όμως κάποιο αποτέλεσμα. Στη συνέχεια το πρόβλημα απασχόλησε και έλαβε οξύτατη μορφή στην ιταλογερμανική Δημοσιονομική Συνδιάσκεψη εμπειρογνομόνων, από Ιανουάριο μέχρι Μάρτιο του 1942 στη Ρώμη.

Η γερμανική επιμονή για υψηλή κεφαλαιοδότηση από την Ελλάδα οδηγούσε σε αδιέξοδο τη Διάσκεψη. Τότε ο Ιταλός τραπεζίτης και οικονομικός πληρεξούσιος της Ιταλίας στην Ελλάδα, Ντ'Αγκοστίνι, πρότεινε τη λύση του δανείου. Δηλαδή οι πέρα από τις δαπάνες κατοχής αναλήψεις να χρεώνονται από την Ελλάδα ως δάνειο προς την Γερμανία και την Ιταλία. Η σχετική δανειακή συμφωνία ανακοινώθηκε στην Ελλάδα μετά από 9 μέρες σύμφωνα με την οποία:

- Η ελληνική κυβέρνηση υποχρεούται κατά μήνα να καταβάλλει έξοδα κατοχής 1,5 δισ. δρχ.
- Οι αναλήψεις από την Τράπεζα της Ελλάδος, άνω του ποσού αυτού θα χρεώνονται στις κυβερνήσεις της Γερμανίας και της Ιταλίας ως άτοκο, σε δραχμές δάνειο της Ελλάδας προς αυτές.
- Η επιστροφή του δανείου θα γινόταν αργότερα.

Το ύψος του δανείου κατά την ΤΕ ανερχόταν (δίχως τους τόκους) σε 227.940.201 εκ. δολ. το 1944 και κατά τον Αλτενμπουργκ 400 εκ. μετακατοχικά μάρκα. Με τις αναπροσαρμογές και τους τόκους ανέρχεται σε κάποιες δεκάδες δισ. ευρώ.

Με την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1944), πρώτο μέλημα της χώρας η ανασυγκρότηση της από την κατοχική καταστροφή που είχε φθάσει 33 φορές το εθνικό εισόδημα του 1946.

Το δεύτερο πρόβλημα ήταν ο Εμφύλιος Πόλεμος και το τρίτο οι υπέρογκες στρατιωτικές δαπάνες, οι μεγαλύτερες στη Δυτική Ευρώπη και που έφθαναν στο 27,5% των συνολικών εξόδων. Το τεταμένο πολιτικό και κοινωνικό κλίμα δημιούργησε δύσκολες οικονομικές συνθήκες, λόγω έλλειψης εσωτερικής ασφάλειας και της ένοπλης σύρραξης.

Η Ελλάδα εντάχθηκε στο σχέδιο Μάρσαλ, το οποίο χρηματοδοτούσε κράτη της Ευρώπης. Εξαιτίας του εμφυλίου τα κονδύλια δε μπορούσαν να αποφέρουν οικονομική ανάπτυξη, ενώ ένα μέρος από αυτά χρησιμοποιήθηκε για τις ένοπλες συρράξεις. Εκτός

αυτού στην Ελλάδα δόθηκε μόνον ένα μικρό μέρος από την οικονομική υποστήριξη που προέβλεπε αρχικά το σχέδιο. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο εμφύλιος πόλεμος σημάδεψε τη μετέπειτα πορεία της Ελλάδας και στην οικονομία. Οι αντίπαλες πλευρές υποστήριζαν δύο αντίθετα από οικονομική άποψη παγκόσμια οικονομικά συστήματα τον καπιταλισμό και τον κομμουνισμό.

Επιπλέον, η κοινωνική διάλυση που προκάλεσε ο εμφύλιος επηρέασε την Ελλάδα γενικά, άρα και οικονομικά, αρκετές δεκαετίες μετά τη λήξη του. Επίσημα, σταμάτησαν οι εμπόλεμες συρράξεις στην Ελλάδα με τη Συμφωνία της Βάρκιζας το 1944.

Η Γερμανική Βουλή

Δαπάνες του Δημοσίου για την Ανασυγκρότηση και τη Χρηματοδότησή τους
(σε δισεκ. Δραμές)

	1947- 48	1948- 49	1949- 50	1950- 51	1951- 52	1952- 53
A. Δαπάνες	518	1.166	1.950	2.439	1.716	1.458
B. Πόροι Χρηματοδοτήσεως						
1.Εξωτερικού	518	1.149	2.039	2.594	1.479	910
α. Αμερικανική βοήθεια	518	1.149	1.890	2.255	1.084	570
β. Επανορθώσεις Και λοιποί πόροι	-	-	149	339	295	340
2. Εσωτερικού	-	17	-89	-155	337	548
α. Έσοδα επενδύσεων	-	-	-	-	31	99
β. Προκαταβολές της Τράπεζας της Ελλάδος και ταμειακά διαθέσιμα του Δημοσίου	-	17	-89	-155	306	449
Σύνολο	518	1.166	1.950	2.439	1.716	1.458

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ (1950-1967)

Στη μεταπολεμική περίοδο ήταν απαραίτητο να υπάρξει αποκατάσταση των υλικών ζημιών, ύστερα οικονομική ανάπτυξη που θα είχαν ως αποτέλεσμα τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Τα προβλήματα από το 1944 μέχρι το 1963 θα τα αντιμετωπίσουν συνολικά 18 κυβερνήσεις που θα προχωρήσουν σε οκτώ υποτιμήσεις της δραχμής. Η αγροτική παραγωγή παρουσίαζε μείωση που ξεπερνούσε το 70% και η ναυτιλία έχασε περίπου το 75% της ολικής χωρητικότητάς της. Ο Σπύρος Μαρκεζίνης ως υπουργός συντονισμού αποφάσισε την υποτίμηση της δραχμής κατά 100%, τα οικονομικά μέτρα που πήρε οδήγησαν στην οικονομική ανάπτυξη. Μέχρι το 1955 η Ελλάδα είχε συνάψει μόνο

τρία εξωτερικά δάνεια, συνολικά 145 εκ. δολάρια. Το 1952 εγκρίθηκε νέο σύνταγμα, αλλά διατηρήθηκαν κάποιοι κώδικες της περιόδου του εμφύλιου πολέμου, εμποδίζοντας σε ένα μέρος του πληθυσμού να συμμετάσχει σε κάποιες οικονομικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα η Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά συχνά κατήγγειλε διακρίσεις εναντίον της Το δημόσιο χρέος συντίθεται από το προπολεμικό και το μεταπολεμικό.

Το προπολεμικό, μέχρι το 1962 ήταν υπερτριπλάσιο του μεταπολεμικού. Στο προπολεμικό δημόσιο χρέος το 90% καταλάμβανε ο προπολεμικός εξωτερικός δανεισμός. Την περίοδο 1962-1967 οι ελληνικές κυβερνήσεις θα διακανονίσουν το 97% του προπολεμικού εξωτερικού δημόσιου χρέους, το οποίο μαζί με τους τόκους ανερχόταν στα 6,41 δισεκατομμύρια δραχμές. Ο Κωνσταντίνος Γ. Καραμανλής κυβέρνησε από το 1955 μέχρι το 1963. Η οικονομική ανάπτυξη ήταν ραγδαία. επετεύχθη το λεγόμενο Θαύμα της οκταετίας Καραμανλή, χάρις τα τέσσερα πόδια και την ανεξέλεγκτη αντιπαροχή:

Το 1955-1963 η Ελλάδα ήταν η δεύτερη ταχύτερα αναπτυσσόμενη χώρα στην Ευρώπη με επόμενη τη Δυτική Γερμανία. Έγιναν μεγάλα έργα στη γεωργία, τον τουρισμό και τη βιομηχανία, ενώ βελτιώθηκε το οδικό δίκτυο. Το 1961 υπογράφηκε συμφωνία μελλοντικής σύνδεσης με την ΕΟΚ. Μετά το 1955 η ελληνική κυβέρνηση σύναψε 28 εξωτερικά δάνεια, συνολικά 406,4 εκ. δολάρια. Ο μετακατοχικός δανεισμός προήλθε κατά 58,4% από τις ΗΠΑ, κατά 19% από τη Δυτ. Γερμανία και κατά 14,36% από την Αγγλία. Τα υπόλοιπα από διεθνείς οργανισμούς.

Για την εξυπηρέτηση του μετακατοχικού εξωτερικού δανεισμού η Ελλάδα κατέβαλε το 128% της δανειακής προσόδου που λογιστικά είχε πάρει. σταδιακά, και ίσως χάρη στο Σχέδιο Μάρσαλ η Ελλάδα κατάφερε να ορθοποδήσει οικονομικά τις επόμενες δύο δεκαετίες και να δώσει ένα ανθρώπινο πρόσωπο διαβίωσης, τουλάχιστον σε ένα σημαντικό τμήμα του λαού. Το ίδιο διάστημα, πάντως, εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστευσαν στην Γερμανία, το Βέλγιο, την Αυστραλία και τις ΗΠΑ.

Τα βασικά υποστηρίγματα της Ελληνικής οικονομίας της μεταπολεμικής Ελλάδας ήταν τα λεγόμενα τέσσερα πόδια:

- Το ναυτιλιακό συνάλλαγμα,
- το μεταναστευτικό συνάλλαγμα,

- το σταδιακά αυξανόμενο τουριστικό συνάλλαγμα,
- οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων

Το πολιτικό τοπίο τελικά άρχισε να αποσταθεροποιείται, ενώ το 1965 ανατράπηκε αντισυνταγματικά η κυβέρνηση. Το 1967 το καθεστώς ανατράπηκε στη δικτατορία των συνταγματαρχών.

ΤΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑΡΧΩΝ (1967 - 1974)

Ο οικονομικός εγκέφαλος της δικτατορίας ήταν ο **Νικόλαος Μακαρέζος**, ο οποίος υποστηρίζει την οικονομική πολιτική της δικτατορίας. Η στρατιωτική δικτατορία των συνταγματαρχών ακολούθησε μια εθνικιστική, αντικομμουνιστική αλλά και δημαγωγική πολιτική με αθρόες κατασκευές τεχνικών έργων σε όλη την Ελλάδα. Τα αποτελέσματα ήταν η έντονη αστυφιλία και το σταδιακό ερήμωμα της υπαίθρου, η μεγάλη ζήτηση εργατικών χεριών στις πόλεις με παράλληλη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Όπως στη μεταπολεμική περίοδο, έτσι και στην περίπτωση της δικτατορίας είχαμε τις γνωστές επιπλοκές με κατασπαταλήσεις κοινωνικών πόρων.

Είναι γνωστή η λέξη θαλασσοδάνεια που σημαίνει ότι αρκετοί δανειοδοτήθηκαν πλουσιοπάροχα με σκοπό την οικονομική ανάπτυξη, αλλά αντί αυτής χρησιμοποιούσαν τα δάνεια για προσωπικό όφελος και ικανοποίηση. Πέραν αυτού η στρατιωτική δικτατορία, με σκοπό να αποκτήσει λαϊκό έρεισμα, πέραν των ανεξέλεγκτων δανείων που χορηγούσε, τα οποία δεν εισέπραττε προχώρησε στην κατασκευή πάρα πολλών δημόσιων έργων και απόσβεση των αγροτικών και βιομηχανικών χρεών καταναλώνοντας αρκετά ποσά από το αποθεματικό της Κεντρικής Τράπεζας της Ελλάδας.

Η περίοδος της δικτατορίας συμπίπτει με την στροφή της ελληνικής οικονομίας από τη γεωργική παραγωγή στη βιομηχανική. Παράλληλα, επί δικτατορίας, υπήρξε εισροή ξένων κεφαλαίων και επενδύσεων, ιδίως αμερικανικών, επειδή οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής ήταν η μόνη χώρα με αξιόλογα επενδύσιμα κεφάλαια που αναγνώριζε ως νόμιμο το καθεστώς της Ελλάδας. Το 1970 σημειώθηκε ένα αξιοσημείωτο οικονομικό «στρίμωγμα» το οποίο οφειλόταν από τη μία πλευρά στη σταδιακή πτώση του οικοδομικού οργανισμού, αλλά κυρίως στο τέλος της μετανάστευσης που υπήρξε έντονη κατά τη δεκαετία του 1960. Η μετανάστευση ήταν μία λύση όχι μόνο για τους μετανάστες, αλλά και για τους απομένοντες στην πατρίδα, με συνέπεια το εθνικό εισόδημα να πρέπει πλέον να μοιράζεται ολοένα και σε περισσότερους.

Ένα άλλο σημαντικό ιστορικό γεγονός της περιόδου αυτής είναι η πετρελαϊκή κρίση του 1973 λόγω του Αραβοϊσραηλινού πολέμου, που είχε ως αποτέλεσμα τον υπερδιπλασιασμό της τιμής των καυσίμων με επακόλουθο τη ραγδαία αύξηση όλων των τιμών προϊόντων και υπηρεσιών. Στο μεταξύ η αστυφιλία είχε κορυφωθεί, ο πληθυσμός της Αθήνας ήταν 1.500.000 κατοίκους. Υπολογίζεται ότι το 50% της συνολικής μετανάστευσης Ελλήνων στην Αθήνα έγινε μεταξύ των ετών 1950-1967 και το υπόλοιπο 50% επί της επταετούς δικτατορίας 1967-1974.

Σημαντικές δηλώσεις - διαπιστώσεις για τα οικονομικά της περιόδου της Δικτατορίας των Συνταγματαρχών είναι οι εξής:

"Η αντιμετώπιση της φτώχειας εξαντλήθηκε στην διαγραφή των αγροτικών χρεών"

"Η οικονομική πολιτική της δικτατορίας ήταν στην ουσία πολιτική οικονομικής μεγεθύνσεως και όχι οικονομικής αναπτύξεως"

"Ο εξωτερικός δανεισμός στην περίοδο της δικτατορίας των Απριλιανών, ξεπέρασε τρεις φορές τα δάνεια που είχε λάβει το Ελληνικό κράτος από το έτος 1830. Τότε δημιουργήθηκε ο εφιάλτης του υψηλού εξωτερικού χρέους. Ο πληθωρισμός έτρεχε με 30%" "Η οικονομική κατάσταση έβαινε σταθερώς επιδεινούμενη... Η προσπάθεια αστυνομικής καθλώσεως των τιμών, οδήγησε εις πλήρη εξάρθρωσιν της αγοράς" (Σπύρος Μαρκεζίνης, υποψήφιος πρωθυπουργός της δικτατορίας)

Η περίοδος της Δικτατορίας ήταν περίοδος υπέρογκου εσωτερικού δανεισμού, ο οποίος και τετραπλασιάσθηκε. Αντίθετα ο εξωτερικός δανεισμός σημειώνει μικρή αύξηση. Συνολικά ελήφθησαν 19 εξωτερικά δάνεια, μόλις στο 6,4% του νέου Δημόσιου Χρέους εξ αυτών το 92,2% ήταν σε δολάρια, ενώ η αγγλική λίρα απουσίαζε. Την περίοδο αυτή εμφανίζονται τα δάνεια σε συνάλλαγμα. Πρόκειται για δάνεια εργοληπτικών εταιρειών, τα οποία έπαιρναν από το εξωτερικό, υπό την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου. Στη συνέχεια τα παραχωρούσαν στο Ελληνικό Δημόσιο προς εκτέλεση δημοσίων έργων, με ανάδοχους τις εν λόγω εταιρείες. Συνολικά συνομολογήθηκαν 59 τέτοια δάνεια. Προφανώς το Ελληνικό Δημόσιο δεν είναι ο δανειολήπτης, έτσι δεν θεωρείται εξωτερικός δανεισμός. Στο νέο δημόσιο χρέος ο δανεισμός σε συνάλλαγμα αντιπροσώπευε το 23,6%" Αριθμητικά, το δημόσιο χρέος το έτος 1974 (πτώση της Δικτατορίας) ανερχόταν σε ποσό

που αντιστοιχεί στο 25% του ΑΕΠ.

Δημοσιονομικά Μεγέθη, ως % του ΑΕΠ:

Έτος	Καθαρός Δανεισμός Γενικής Κυβέρνησης	Τρέχοντα Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης	Συνολικές Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης
1961	0,8	22,6	21,9
1962	0,6	24,1	23,6
1963	1,2	24,3	23,1
1964	1,2	25,1	23,9
1965	0,5	24,7	24,3
1966	0,7	26,0	25,3
1967	-0,2	27,3	27,3

Ρυθμός Ανάπτυξης, Πληθωρισμός, Ανεργία (%):

Έτος	Ρυθμός Ανάπτυξης	Πληθωρισμός	Ανεργία
1961	13,2	1,8	5,9
1962	0,4	-0,3	5,1
1963	11,8	3,0	5,0
1964	9,4	0,9	4,6
1965	10,8	3,0	4,8
1966	6,5	4,9	5,0
1967	5,7	1,7	4,4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1974-2012

Συγγραφική ομάδα: Καλύβα Αθανασία ,
Καραλιβάνου Αιμιλία,
Ληξουργιώτη Αικατερίνη,
Πονήρη Λεμονιά.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η εργασία μας αναφέρεται στην οικονομική ιστορία της χώρας μας κατά τη χρονική περίοδο 1974 έως 2012. Αυτή η οικονομική περίοδος χωρίζεται σε τρεις βασικές υποπεριόδους, οι οποίες είναι η Μεταπολιτευτική περίοδος (1974-1990), η Νεοφιλελεύθερη (1990-2002) και η τελευταία όπου η Ελλάδα βρίσκεται στο χείλος της καταστροφής (2002-2012).

Στόχος της εργασίας μας είναι η ενημέρωση για τα σημαντικότερα οικονομικά γεγονότα αυτής της χρονικής περιόδου. Ακόμη είναι σημαντικό να αναφέρουμε την προσφορά αυτής της εργασίας στον καθένα μας, από την ομάδα. Η εκμάθηση αυτών των στοιχείων συμβάλλει στην όξυνση της κριτικής μας ικανότητας και οξυδέρκειας.

Οφείλουμε να αναγνωρίσουμε ότι η περίοδος που εξετάζουμε είναι αρκετά δύσκολη και πολύπλοκη, διότι είναι μια εποχή η οποία κατακλύζεται από μια ποικιλία οικονομικών εξελίξεων. Είναι σε όλους μας γνωστή η οικονομική κρίση που ταλαιπωρεί τη χώρα μας και μας είναι γνωστό ακόμη ότι ελλοχεύει μια πιθανή χρεοκοπία. Τα μέτρα λιτότητας έχουν φέρει τον ελληνικό λαό σε αγανάκτηση!

ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ: 1974-1990

Η μεταπολίτευση βρήκε την ελληνική οικονομία σε στασιμότητα και τη διεθνή οικονομία να ταλανίζεται. Ο Καραμανλής ακολούθησε σφιχτή οικονομική πολιτική χωρίς παροχές, μείωσε λίγο τον πληθωρισμό και άρχισε και πάλι να αυξάνεται η ανάπτυξη και το εθνικό προϊόν κατά σημαντικά ποσοστά (3%-4% ανά έτος). Μην ξεχνάμε ότι η δεκαετία του 1970 ήταν μια δεκαετία πετρελαϊκών κρίσεων και κλυδωνισμών του κευνσιανού μοντέλου διεθνώς. Η Ελλάδα είχε ακόμη αρκετά περιθώρια ανάπτυξης αλλά οι διεθνείς αυτές συνθήκες δεν επέτρεψαν - παρά την καλύτερευση της οικονομίας μας- να επανέλθουμε σε επίπεδα του 1960. Παρόλα αυτά η Ελλάδα γίνεται μέλος της ΕΟΚ και η οικονομία μας αργά αλλά σταθερά αντιμετωπίζει τις διεθνείς δυσκολίες. Εκείνη την περίοδο η Ιρλανδία ήταν εμφανώς πιο φτωχή χώρα από την Ελλάδα ενώ το δημόσιο χρέος μας ήταν στα επίπεδα του 28% του ΑΕΠ.

Στην δεκαετία του '70 ο δημόσιος τομέας αρχίζει να επεκτείνεται. Μια ιδιαίτερη και, όπως θα αποδειχθεί στη συνέχεια, κρίσιμη διαρθρωτική πτυχή αντιπροσωπεύει το σχετικό βάρος, η λειτουργία και η δυναμική του δημοσίου τομέα. Την πορεία της οικονομίας στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70 χαρακτήριζαν αφενός μεν (ιδίως προς το τέλος) οι ανερχόμενες κρατικές δαπάνες ως % ΑΕΠ (ακαθάριστο εγχώριο προϊόν) και, αφετέρου, ένα κύμα κρατικοποιήσεων και ίδρυσης νέων κρατικών φορέων πάσης φύσεως.

Κατά την περίοδο αυτή ο δημόσιος τομέας επεκτείνονταν συνεχώς. Το ίδιο συνέβη και σε άλλες χώρες του ΟΟΣΑ. Η επέκταση του στην Ελλάδα ήταν ακόμη μικρότερη από το μέσο όρο του ΟΟΣΑ και τέλος της περιόδου θα κατέχει μικρότερο μερίδιο στην οικονομία, αν μετρηθεί με τις δαπάνες ως ποσοστό επί του ΑΕΠ. Η εικόνα όμως που σχηματίζεται με βάση τον λόγο κρατικών δαπανών προς ΑΕΠ δεν είναι πλήρης. Η βραδύτερη αύξηση του λόγου οφείλεται στους υψηλότερους ρυθμούς μεγέθυνσης του ΑΕΠ που επιτύγχανε η Ελληνική οικονομία. Την περίοδο αυτή όμως της γρήγορης μεγέθυνσης παγιώνονται λαϊκές προσδοκίες προς δημόσιο και πολιτικούς καθώς και συμπεριφορές πολιτικών φορέων και οργανωμένων συμφερόντων, τις οποίες θα σταθεί αδύνατο να ελέγξει κανείς μόλις αλλάξουν οι συνθήκες και το ΑΕΠ μείνει στάσιμο. Έτσι η

εξαντλούμενη δυναμική της παραγωγής δεν θα αποτελέσει εμπόδιο στην έκρηξη των κρατικών δαπανών μετά το 1979.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΩΣ % ΤΟΥ ΑΕΠ
1974-1981**

Έτος	Καθαρός Δανεισμός Γενικής Κυβέρνησης	Τρέχοντα Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης	Συνολικές Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης
1974	-1,4	28,4	28,4
1975	-3,0	30,2	30,2
1976	-1,7	30,7	20,7
1977	-2,5	31,6	31,6
1978	-2,9	32,0	32,0
1979	-2,4	31,7	31,7
1980	-2,6	31,8	31,8
1981	-9,1	38,0	38,0

Αυτή η οικονομική περίοδος ξεκινά με την νίκη του Καραμανλή στις εκλογές του 1974. Στόχος του νέου αρχηγού του κράτους είναι η ένταξη στην ΕΟΚ (ευρωπαϊκή οικονομική κοινότητα). Το 1979 πραγματοποιείται η υπογραφή συμφωνίας ένταξης στην ΕΟΚ, ενώ το 1981 πραγματοποιείται ένταξη στην ΕΟΚ. Παρόλα αυτά η κυβέρνηση έχει αλλάξει στην αρχηγία ο Καραμανλής από τον Παπανδρέου στις εκλογές του 1981 λίγο πριν την ένταξη στην ΕΟΚ. Αξιοσημείωτο είναι ότι οι δύο μεγάλοι κομματικοί αρχηγοί είχαν έρθει σε ρήξη για το αν η Ελλάδα έπρεπε να εισέλθει στην ΕΟΚ. Υποστηρίζοντας ο Καραμανλής την ένταξη και ο Παπανδρέου το αντίθετο. Το ΠΑΣΟΚ όμως βρίσκεται να κυβερνά τη χώρα σε μία κατάσταση την όποια λίγο καιρό πριν δεν ενέκρινε.

Η οικονομική πολιτική της περιόδου 1974-1981 είναι η εξής: Η κυβέρνηση επιχειρεί να διαμορφώσει ένα πλαίσιο πολιτικής, το οποίο περιγράφεται στις πρώτες πραγματικές δηλώσεις. Οι στόχοι ήταν η νομισματική σταθερότητα, η οικονομική ανάπτυξη και πιο μακροχρόνια « Εκλογίκευση των συνθηκών λειτουργίας της ελληνικής οικονομίας. Σήμερα θα λέγαμε « διαρθρωτικές προσαρμογές. Η σπουδαιότερη δυσκολία συνιστάται αρχικά στο να συμβιβασθούν οι στόχοι με την ανάγκη φοβερής ενίσχυσης της αμυντικής ικανότητας της χώρας. Ο υπουργός συντονισμού Παναγιώτης Παπαληγούρας που θα εκπονήσει και το πρώτο πρόγραμμα οικονομικής πολιτικής είδε καθαρά ότι οι τρεις στόχοι: σταθεροποίηση, ανάπτυξη και περισσότερη άμυνα ήταν, όπως έλεγε, « κατά ζεύγη αντιφατικοί». Ωστόσο, η οικονομική πορεία στην αρχή θα ικανοποιεί σε κάποιο βαθμό.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Ρυθμός Ανάπτυξης, Πληθωρισμός, Ανεργία, Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών Και Κατά Κεφαλή ΑΕΠ(%)
1974-1981**

Έτος	Ρυθμός Ανάπτυξης	Πληθωρισμός (ΓΔΤΚ)	Ανεργία	Ισοζύγιο τρεχουσών Συναλλαγών (Εθνική Βάση)	Κατά Κεφαλή ΑΕΠ
1974	-6,4	26,9	2,1	-0,5	2.419
1975	6,4	13,4	2,3	-0,5	2.703
1976	6,9	13,3	1,9	-0,5	2.909
1977	2,9	12,2	1,7	-0,4	3.327
1978	7,2	12,5	1,9	-0,2	4.019
1979	3,3	19,0	1,9	0,8	4.881
1980	0,7	24,9	2,7	0,6	5.030
1981	-1,6	24,5	4,0	1,7	4.575

Η κυβέρνηση υπό τον Ανδρέα Παπανδρέου που προήλθε από τις εκλογές της 18ης Οκτωβρίου 1981 παρέλαβε την οικονομία σε μια κατάσταση στασιμοπληθωρισμού με αρνητικούς ρυθμούς μεγέθυνσης (-0,4%) και έντονη πληθωριστική υποτροπή (+24,5%). Τα δημοσιονομικά ελλείμματά είχαν πάλι εκτιναχθεί στα ύψη (9,1% του ΑΕΠ το 1981). Η κυβέρνηση προχώρησε σε εκτεταμένο δανεισμό κυρίως από τις εγχώριες τράπεζες και προσπάθησε να στηρίξει τις κλυδωνιζόμενες επιχειρήσεις ουσιαστικά με δωρεάν δάνεια. Πίσω από τη εξέλιξη κρύβεται φυσικά μια ολόκληρη κοινωνία. Συνεπώς ο έλεγχος της δημόσιας οικονομίας θα ήταν δύσκολο να επιτευχθεί για οποιαδήποτε κυβέρνηση. Οι πιέσεις για αυξήσεις σε μισθούς, μεταβιβαστικές πληρωμές, λοιπές παροχές και απασχόληση στο δημόσιο υποδείχνουν ότι κανένα κονδύλι του προϋπολογισμού δεν θα μπορούσε να συγκρατηθεί εύκολα, ενώ η φοροδιαφυγή εξελισσόταν σε μονιμότερο και διαχεόμενο σύμπτωμα μιας επίμονης παθολογίας που σχετιζονταν με κοινωνικές δομές.

Στο μεταξύ, η ένταξη στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες είχε ξεκινήσει την 1η Ιανουαρίου 1981. Συνεπώς μπορούμε να πούμε ότι, παρά τη μακρά δημόσια συζήτηση πάνω στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, την ελληνική συμμετοχή σ' αυτή και τις επίσημες δηλώσεις για τις απαραίτητες εσωτερικές προσπάθειες να μην καταστήσουν επιτύχει, η ένταξη σύντημη μία απροετοίμαστη πολιτική ηγεσία, επιχειρηματικό κόσμο και κοινή γνώμη. Το εγχείρημα της προσαρμογής κατέστη πιο πειστικό ως αποτέλεσμα βαθιών αλλαγών στην οικονομική φιλοσοφία (δημοσιονομικοί περιορισμοί) και τη σχετική μ' αυτές θεσμική καινοτομία (κυρίως: απελευθέρωση των αγορών) στην Ευρώπη κατά τη δεκαετία του '80. Πράγματι το 1982, ένα χρόνο μετά την άνοδο της στην εξουσία, η γαλική σοσιαλιστική κυβέρνηση εγκατέλειψε την παραδοσιακή σοσιαλδημοκρατική πολιτική (που στηριζόταν σε ευρείες κρατικοποιήσεις και επέκταση της συνολικής ζήτησης με πρόσθετες κρατικές δαπάνες) και προσανατολίστηκε στη νομισματική σταθερότητα, ερχόμενη κοντύτερα στη γερμανική οικονομική φιλοσοφίας.

Επίσης το 1985 οι κυβερνήσεις των κρατών μελών των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων συμφώνησαν να εφαρμόσουν ένα γιγαντιαίο πρόγραμμα απελευθέρωσης των αγορών, υπηρεσιών και κεφαλαίου (« πρόγραμμα εσωτερικής αγοράς »), τροποποιώντας προς τον σκοπό αυτό και τη Συνθήκη της Ρώμης με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη. Η Ελλάδα δεν ακολούθησε τη νέα συναίνεση σε θέματα μακροοικονομικής πολιτικής και λειτουργίας, εκτός από μία μικρή διακοπή μεταξύ Οκτωβρίου 1985 και Δεκεμβρίου 1987, όταν εφαρμόσθηκε ένα πρόγραμμα σταθεροποίησης με υπεύθυνο τον υπουργό Εθνικής Οικονομίας Κώστα Σημίτης και βασικό συμβούλιο τον καθηγητή Γιάννη Πράο. Κατά την υπόλοιπη δεκαετία ως και τα πρώτα χρόνια της επόμενης, η

μακροοικονομική πολιτική υπήρχε υπερβολικά επεκτατική, ενώ το κράτος διέυρυνε την καθοδήγηση και την επέμβαση στις εργασίες της αγοράς. Η Οικονομική πολιτική ως όλον κατέστη « εσωτερικά οργανωμένη» κάτω από συνθήκες ανοίγματος της οικονομίας.

Συνοψίζοντας λοιπόν η οικονομική περίοδος που συμπεριλαμβάνει την δεκαετία του '70 και του '80 χαρακτηρίζεται από στασιμότητα στην Ελληνική οικονομία, αλλά και μια αρκετά δύσκολη οικονομική περίοδος. Ακόμη και η διεθνής οικονομία ταλανίζεται. Η Ελλάδα από εδώ και στο εξής θα αρχίσει να αντιμετωπίζει τον διεθνή ανταγωνισμό και την δυσκολία σταθεροποίησης των επιτοκίων του δανεισμού της.

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1990-2002, **Η ΝΕΟΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΠΟΧΗ**

Παρά την άσκηση σφιχτής οικονομικής πολιτικής η οικονομία δεν μπόρεσε να επανέλθει σε ανταγωνιστική τροχιά στα 3+ χρόνια διακυβέρνησης Μητσοτάκη. Ο πληθωρισμός και το έλλειμμα μειώθηκαν μεν αλλά όχι όσο θα φανταζόταν κάποιος. Το δημόσιο χρέος είχε ήδη μια ανεξέλεγκτη ανοδική τροχιά και έτσι αυξήθηκε περισσότερο ενώ το ΑΕΠ έμεινε στάσιμο λόγω της πολύ περιοριστικής πολιτικής. Άρχισαν να γίνονται οι πρώτες ιδιωτικοποιήσεις δημοσίων οργανισμών.

Το πέρασμα από την δεκαετία του '80 στην δεκαετία του '90 βρίσκει την Ελλάδα να έχει ακολουθήσει ένα δικό της δρόμο που οδήγησε δε συσσώρευση οικονομικών προβλημάτων, μολονότι η κοινωνία κινείται πλέον πιο ελεύθερα και έχουν γίνει βήματα εκσυγχρονισμού και εκδημοκρατισμού θεσμών στην αυτοδιοίκηση, στο οικογενειακό δίκαιο, στην παιδεία. Ταυτόχρονα σημειώνονται, πάλι, δραματικές αλλαγές στον διεθνή και ευρωπαϊκό περίγυρο, που θα επηρεάσουν βαθιά την πορεία στην δεκαετία του '90. Η σπουδαιότερη είναι αναμφίβολα η κατάρρευση του μπλοκ των χωρών του λεγόμενου «υπαρκτού σοσιαλισμού», που αφαιρεί το έδαφος, έστω και αργά, κάτω από μερικά διάχυτα ιδεολογήματα στη χώρα όσον αφορά το ρόλο του κράτους, τον οικονομικό σχεδιασμό, τις αποτυχίες της αγοράς. Η δεύτερη μεγάλη αλλαγή συνδέεται με την πώλη του Μάαστριχτ. Εκεί θα πραγματοποιηθεί η τελική φάση των διαπραγματεύσεων για την

αναθεώρηση των Συνθηκών στις οποίες στηρίζονταν η Ευρωπαϊκές Κοινότητες, που μετασχηματίστηκαν σε Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και θα συμφωνηθεί η πορεία προς την «οικονομική και νομισματική ένωση». Το νέο κρίσιμο στοιχείο είναι η δέσμευση των κρατών-μελών για την υιοθέτηση ενός νέου ενιαίου νομίσματος, του ευρώ, και την καθίδρυση θεσμών νομισματικού ομοσπονδιακού με μία Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στον πυρήνα του νέου συστήματος ως την 1.1.1999 το αργότερο.

Η νέα Συνθήκη βρήκε την Ελλάδα ουσιαστικά απροετοίμαστη. Οι επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας απείχαν πολύ από τις επιδόσεις όλων των άλλων κρατών-μελών της ΕΕ. Το 1990 ο πληθωρισμός στο 20,4% σε ετήσια βάση και το 1991 με 19,5%. Οι αντίστοιχοι αριθμοί για τα δημοσιονομικά ελλείμματα (τον καθαρό δανεισμό της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστού του ΑΕΠ) ήταν 11,2% και 12,8%. Τα χρέη διογκώθηκαν και μαζί οι δαπάνες για την εξυπηρέτησή τους. Προφανώς, η πορεία αυτή δεν μπορούσε να διατηρηθεί. Η χώρα όδευε προς μία μεγάλη κρίση.

Η κυβέρνηση της ΝΔ υπό τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη κατάρτισε ένα πρόγραμμα σταθεροποίησης, το δεύτερο για την Ελλάδα μετά το πρόγραμμα 1985-1987 και εξασφάλισε για άλλη μια φορά την υποστήριξη της ΕΕ. Στο οικονομικό επιτελείο της νέας κυβέρνησης άνηκαν ο Ε. Χριστοδούλου, που θα αναλάβει και διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος, ο Στέφανος Μάνος, από το 1992 Υπουργός Εθνικής Οικονομίας, ο Πέτρος Δούκας, που πήγε στο δύσκολο Υπουργείο Οικονομικών («φόρων και δασμών») κ.α. Ο γενικός στόχος ήταν να ανατραπούν οι τάσεις της περασμένης δεκαετίας για αύξηση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα, που οδήγησαν σε συσσώρευση δύσκολα εξυπηρετούμενων χρεών. Το «σενάριο», που ήταν ενσωματωμένο στο τριετές πρόγραμμα σταθεροποίησης, προέβλεπε συμπίεση των δανειακών αναγκών του ποσοστού στο ΑΕΠ σε 13% (1991), 6,7% (1992) και 3% (1993). Ο στόχος προβλεπόταν να επιτευχθεί μέσω μιας ενορχηστρωμένης πολιτικής δαπανών και εσόδων. Το κέντρο βάρους έπεφτε στο φορολογικό σκέλος αλλά σημαντικές εξοικονομήσεις προβλέπονταν και για το σκέλος των δαπανών.

- Μείωση των δημοσίων υπαλλήλων κατά 10%
- Μείωση των πραγματικών μισθών στο δημόσιο τομέα

- Δραστικές περικοπές των επιδοτήσεων προβληματικών επιχειρήσεων και των επιχορηγήσεων για την κάλυψη των ελλειμμάτων των οργανισμών κοινωνικής ασφάλισης.

Το πρόγραμμα σταθεροποίησης 1991 με 1993 απέτυχε στο τέλος του προγράμματος ο πληθωρισμός, μολονότι πολύ χαμηλότερος από όσο το 1990 έτρεχε με 14,4% (1993), οι ρυθμίσεις μεγέθυνσης του ΑΕΠ είχαν πάλι γίνει αρνητικοί (-1,6% 1993), η ανεργία είχε πλησιάσει το 10% τα δημοσιονομικά ελλείμματα βρίσκονταν σε ανοδική τάση πλησιάζοντας το 14% το 1993 και οι δαπάνες της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ είχαν αυξηθεί κοντά στο 49% αντί να μειωθούν. Το έτος αυτό ήταν και εκλογικό, συνεπώς επενεργούσε και ο πολιτικός κύκλος.

Παρά τις προφανείς δυσκολίες μακροοικονομικής διαχείρισης η κυβέρνηση της ΝΔ αντιμετωπίζοντας το χρονοδιάγραμμα σύγκλησης του Μάαστριχτ συνένταξε ένα μεσοπρόθεσμο « πρόγραμμα σύγκλησης» (1993-1998) που εγκρίθηκε από το συμβούλιο ECOFIN της ΕΕ το Μάρτιο του 1993.

ΑΠΟΚΡΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Η αυτοδύναμη κυβέρνηση της ΝΔ που σχηματίστηκε μετά τις εκλογές του Απριλίου του 1990 επιβεβαίωσε τις προγραμματικές δηλώσεις του πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Μητσοτάκη τις προθέσεις για ευρείας κλίμακας αποκρατικοποίηση. Αφετηρία ήταν η πεποίθηση ότι η « αλόγιστη και αντιπαραγωγική επέκταση του δημοσίου τομέα » σε βάρος της ιδιωτικής πρωτοβουλίας ήταν η σοβαρότερη αιτία στασιμότητας και ακαμψίας στις δομές της ελληνικής οικονομίας. Η αποκρατικοποίηση ήταν στο σκεπτικό αυτό το κυριότερο εργαλείο της αναπτυξιακής πολιτικής.

Το σχετικό πρόγραμμα περιέλαβε σειρά ολόκληρη μέτρων που φιλοδοξούσε να ανατρέψει μακροχρόνιες τάσεις τόσο στο θεσμικό (« κρατισμός ») όσο και στο οικονομικό επίπεδο (κατανάλωση σε βάρος της επένδυσης, στασιμότητας, ελλείμματα,

πληθωρισμός). Σύμφωνα με τις προγραμματικές δηλώσεις της, η κυβέρνηση θα επιδίωκε τα εξής:

- οριστική λύση του ζητήματος των προβληματικών επιχειρήσεων.
Με ελάχιστες εξαιρέσεις που θα αφορούσαν στην εθνική άμυνα, θα έπρεπε να περάσουν με πλήρη διαφάνεια στον ιδιωτικό τομέα ή να ρευστοποιηθούν, αν δεν ήταν οικονομικά βιώσιμες
- μεταβίβαση των επιχειρήσεων που άνηκαν στις υπό κρατικό έλεγχο τράπεζες στον ιδιωτικό τομέα ή, επίσης, τη ρευστοποίηση τους αν δεν ήταν βιώσιμες.
- Διάλυση των κρατικών παρεμβατικών εταιριών ΑΤCO, PROMET κ.α που νόθευαν τον ανταγωνισμό συσώρευαν ελλείμματα και αποτελούσαν πηγές καυγάδων.
- Κατασκευή σημαντικών έργων από ιδιώτες με τη μέθοδο της αυτοχρηματοδότησης.
- Ίδρυση μη κρατικών ανώτατων ιδρυμάτων.
- Δραστηριοποίηση του ιδιωτικού τομέα σε ορισμένες λειτουργίες που «άνηκαν» στα πεδία δράσης των μεγάλων επιχειρήσεων της κοινής ωφέλειας (ΔΕΗ, ΟΤΕ κτλ).

ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ 1993-1998

Οι οικονομικές επιδόσεις είναι αξιοσημείωτες. Τεράστια και συνεχής πρόοδος σημειώνεται στο δημοσιονομικό τομέα, όπου τα ελλείμματα υποχωρούν από 14% του ΑΕΠ το 1993 σε μόλις 4% του ΑΕΠ το 1998, προσεγγίζοντας έτσι τους στόχους «Μάαστριχτ». Ο υψηλός και απειλητικός λόγος χρέους προς ΑΕΠ σταθεροποιείται και για πρώτη φορά το 1997 μειώνεται. Από το 1997 επίσης ο προϋπολογισμός εμφανίζει ένα σημαντικό ακόμη και σε συγκριτικούς όρους πλεόνασμα. Η «δημιουργική λογιστική», η οποία άλλωστε εφαρμόστηκε και σε άλλες χώρες (π.χ. στη Γαλλία) ωραιοποιεί κάπως της εξέλιξη, όμως σημειώθηκε και πραγματική πρόοδος.

Ο ρυθμός αύξησης των τιμών σε ετήσια σε ετήσια βάση υποχωρεί επίσης από 14,4% (1994) σε 5,5% στις αρχές του 1998 και προσεγγίζει το μέσο επίπεδο των άλλων

κρατών μελών. Όσο και αν τα επόμενα βήματα θα είναι δύσκολα, γεγονός παραμένει ότι για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες ο ελληνικός πληθωρισμός παίρνει τρόπον τινά ευρωπαϊκές διαστάσεις. Ταυτόχρονα όμως αυξάνουν και οι φωνές που παραπέμπουν στον κίνδυνο μιας γενικευμένης ύφεσης στην ελληνική οικονομία, η οποία θα εμπόδιζε την <<πραγματική >> σύγκλιση.

Αλλά οι προειδοποιήσεις διαψεύδονται από τις ίδιες τις εξελίξεις, τουλάχιστον όσον αφορά τη δυναμική της οικονομίας. Πράγματι από το 1995/6 οι ρυθμοί μεγέθυνσης επιταχύνονται και για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια ξεπερνούν το μέσο Κοινοτικό, πράγμα που σημαίνει ότι πραγματοποιείται όχι απλώς μια ονομαστική, αλλά και πραγματική σύγκλιση. Η διαφορά των επιπέδων ανάπτυξης τείνει να μειωθεί και πάλι. Το 1997 ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ φθάνει το 3% και αναμενόταν ότι θα σταθεροποιηθεί στα ίδια περίπου υψηλά επίπεδα στα επόμενα χρόνια.

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που εξηγούν γιατί η λιτότητα δεν μετετράπη σε στασιμότητα: η υποχώρηση των επιτοκίων, που μείωσε το κόστος των επιχειρήσεων, οι διευρυμένες δυνατότητες δανεισμού στο Εξωτερικό λόγω της ελευθέρωσης των αγορών κεφαλαίου, οι πτώσεις τιμών στις αγορές των πρώτων υλών, των οποίων η επίδραση στο κόστος παραγωγής στην Ελλάδα επέτεινε η <<σκληρή δραχμή>> και τέλος, η διαρθρωτική βοήθεια της ΕΕ. Κατά πάσα πιθανότητα η ίδια η αλλαγή της οικονομικής φιλοσοφίας των σοσιαλιστικών κυβερνήσεων, που παύουν πλέον να εχθρεύονται την αγορά και την επιχειρηματικότητα, επέδρασε θετικά στο επενδυτικό κλίμα. Το ίδιο ισχύει και για ένα καινούριο για τη μετά το 1981 περίοδο χαρακτηριστικό της οικονομικής πολιτικής. Τη συνέχεια για μια ολόκληρη πενταετία.

Πιθανόν, η διαρθρωτική βοήθεια της ΕΕ αντιπροσωπεύει τον ισχυρότερο παράγοντα μεγέθυνσης στην ελληνική οικονομία, μολονότι ο τρόπος χρησιμοποίησης των σχετικών πόρων προκαλεί τουλάχιστον ερωτηματικά. Η διαρθρωτική αυτή βοήθεια ξεπερνά και ιστορικό προηγούμενο, ακόμη και του σχεδίου Μάρσαλ, το οποίο μάλιστα δεν αξιοποιήθηκε λόγω του εμφύλιου πολέμου. Έχουν ήδη παρουσιαστεί στοιχεία για την κλίμακα των εισροών προς υποστήριξη της ανάπτυξης στην Ελλάδα. Η διαρθρωτική βοήθεια της ΕΕ μειώνει το κόστος χρηματοδότησης μεγάλων έργων ή κάνει απλά δυνατή

την πραγματοποίηση τους σε συνθήκες αυστηρών δημοσιονομικών περιορισμών. Εκτός τούτου η μαζική εισροή πόρων προκαλεί αισιοδοξία στον ιδιωτικό τομέα και επενεργεί συνολικά θετικά στην πλευρά της προσφοράς.

Πίνακας: Δημοσιονομικά μεγέθη, ως % του ΑΕΠ 1989-1997

Έτος	Καθαρός Δανεισμός Γενικής Κυβέρνησης	Τρέχοντα Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης	Συνολικές Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης	Χρέος Γενικής Κυβέρνησης
1989	-14,4	43,6	43,6	69,9
1990	-16,1	48,2	48,2	80,7
1991	-11,5	44,4	44,4	83,3
1992	-12,8	46,5	46,5	89,0
1993	-13,8	48,8	48,8	111,6
1994	-10,0	46,6	46,6	109,3
1995	-10,6	48,3	48,3	110,1
1996	-7,5	45,5	45,5	112,2
1997	-4,0	42,9	42,9	109,5

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 1997 ΚΑΙ Η ΥΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΙΟΥ 1998

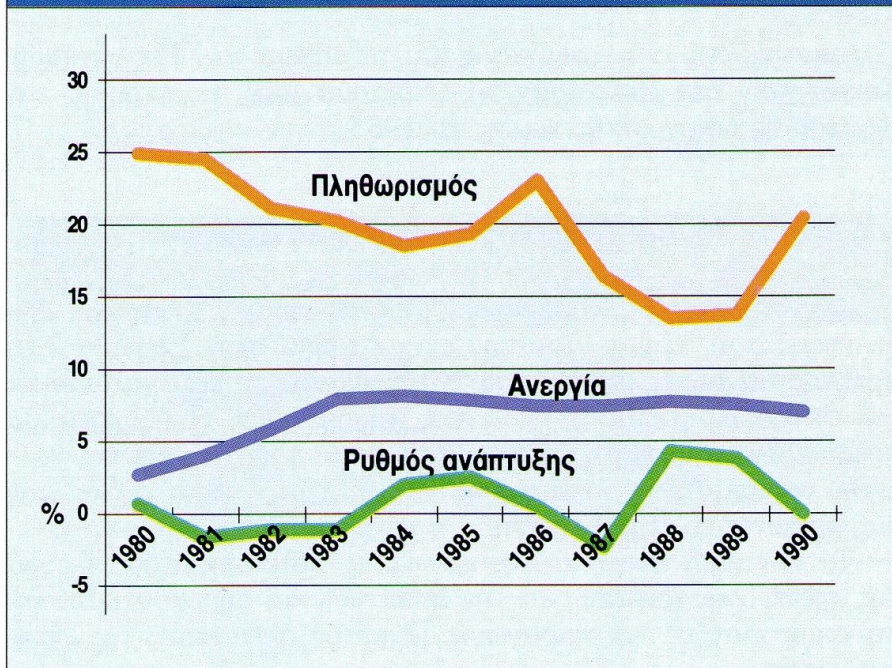
Παρά τις εξελίξεις στο μέτωπο της μακροοικονομικής σταθεροποίησης (η ανεργία συνιστά εδώ και μια απογοητευτική πτυχή), η οικονομία δεν είχε ακόμη προετοιμαστεί για διαταραχές στις διεθνείς αγορές. Η «κρίση» που ξέσπασε το φθινόπωρο του 1997 παρέσυρε και τη δραχμή, την ισοτιμία της οποίας πολλοί δεν θεωρούσαν ρεαλιστική. Επίσης, τον Μάρτιο του 1998 ήταν μάλλον προφανές, ότι η Ελλάδα δεν ικανοποιούσε ούτε ένα από τα κριτήρια « Μάαστριχτ», παρά τις εντυπωσιακές προόδους στον μακροοικονομικό τομέα. Μπροστά στην κατάσταση αυτή, η κυβέρνηση επέλεξε τη φυγή προς τα εμπρός, υποτίμησε τη δραχμή κατά 12,3% έναντι της Ευρωπαϊκής Νομισματικής

Μονάδας (Ecu), ταυτόχρονα την ενέταξε στον Μηχανισμό Συναλλαγματικών Ισοτιμιών (ΜΣΙ) προκειμένου να αποκτήσει σταθερές βάσεις αξιοπιστίας, τροποποίησε το πρόγραμμα σύγκλισης, προκειμένου να το εναρμονίσει με τα νέα δεδομένα και το στόχο για ένταξη στην «ευρώ-χώρα» το 2001 και εξήγγειλε ένα πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων και άλλων διαρθρωτικών αλλαγών, στέλνοντας το μήνυμα ότι στο μέλλον οι προσπάθειες δεν θα επικεντρώνονται στα μακροοικονομικά μεγέθη.

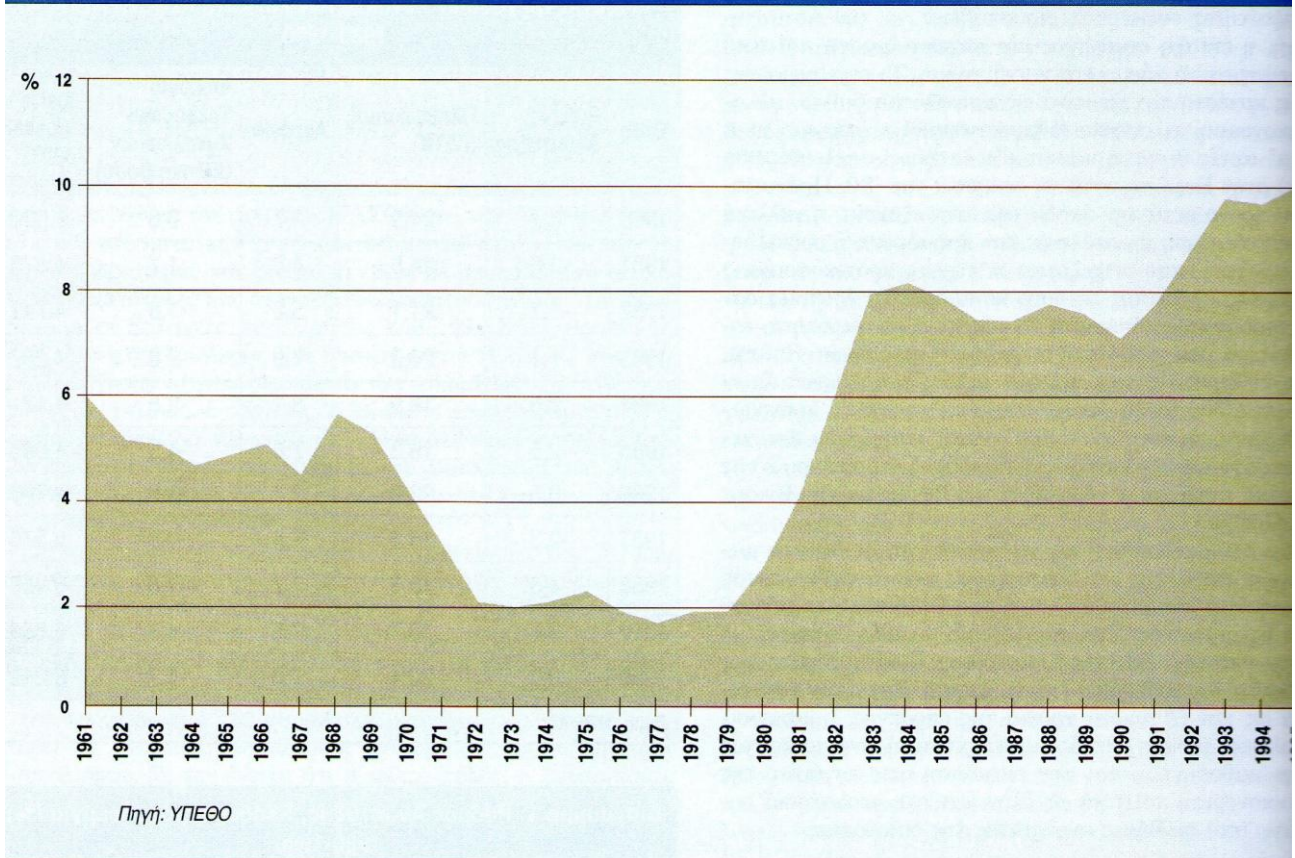
Ας προσθέσουμε, ότι τον Δεκέμβριο του 1997 είχε προηγηθεί ο νόμος για την ανεξαρτησία της Τραπέζης της Ελλάδος κατά εφαρμογή της συνθήκης της ΕΕ. Η ελληνική νομοθεσία εναρμονίστηκε πλήρως στον τομέα αυτό με τις διατάξεις της Συνθήκης, απαγορεύοντας πολιτικές παρεμβάσεις στο έργο της Τραπέζης Ελλάδος (ΤΕ), καθορίζοντας ως πρωταρχικό της στόχο τη σταθερότητα των τιμών, ορίζοντας θητεία του διοικητή ανεξάρτητη από τον πολιτικό κύκλο κτλ. Με την ανεξαρτησία της ΤΕ και την ένταξη στο ΜΣΙ για να διασφαλισθεί η σταθερότητα της ισοτιμίας της δραχμής επί διετίαν, εκπληρώθηκαν περαιτέρω προϋποθέσεις για την είσοδο στη νομισματική ένωση.

Όπως εκτιμούσε ο ΟΟΣΑ το 1998 επί τη βάση του οικονομετρικού μοντέλου Interlink δραστικές μεταρρυθμίσεις σε μόλις οχτώ τομείς (ηλεκτρισμός, τηλεπικοινωνίες, πετρέλαιο, αερομεταφορές, αστικές συγκοινωνίες, σιδηρόδρομοι, ύδρευση και ταχυδρομεία) θα μπορούσαν να επιφέρουν αύξηση του ΑΕΠ κατά 10% να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας και ταυτόχρονα να πιέσουν προς τα κάτω τον πληθωρισμό κατά μια εκατοστιαία μονάδα (ΟΟΣΑ 1998).

Διάγραμμα 1: Ρυθμός Ανάπτυξης, Πληθωρισμός, Ανεργία (%), 1980-1990

Διάγραμμα 2: Ποσοστά ανεργίας (%), 1961-1997

ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΚΟΣΚΩΤΑ

Το Σκάνδαλο Κοσκωτά αφορούσε ένα πολιτικοοικονομικός το οποίο κυριάρχησε στην ελληνική πολιτική σκηνή κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στο ξεκίνημα της δεκαετίας του 1990. Παράλληλα σηματοδότησε, κυρίως, τον αγώνα για τον έλεγχο των Μ.Μ.Ε. και των τραπεζών. Κεντρικό πρόσωπο του σκανδάλου υπήρξε ο τραπεζίτης Γιώργος Κοσκωτάς, πλην όμως ενεπλάκησαν σ' αυτό και κορυφαία κυβερνητικά στελέχη της τότε κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ.

Παραπέμφθηκαν σε δίκη οι : Ανδρέας Παπανδρέου, πρώην Πρωθυπουργός, Παναγιώτης Ρουμελιώτης, τέως Υπουργός Εθνικής Οικονομίας, ο Μένιος Κουτσόγιωργας, πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης, ο Δημήτρης Τσοβόλας, πρώην Υπουργός Οικονομικών και ο Γιώργος Πέτσος, πρώην Υφυπουργός Βιομηχανίας, Έρευνας και Τεχνολογίας. Από αυτούς, ο Ανδρέας Παπανδρέου κρίθηκε αθώος σε όλες τις κατηγορίες, ο Παναγιώτης Ρουμελιώτης δεν δικάστηκε γιατί είχε ήδη εκλεγεί Ευρωβουλευτής και το Ευρωκοινοβούλιο δεν ήρε την ασυλία του, ενώ ο Μένιος Κουτσόγιωργας πέθανε από εγκεφαλικό επεισόδιο κατά τη διάρκεια της δίκης. Ο Δημήτρης Τσοβόλας και ο Γιώργος Πέτσος κρίθηκαν ένοχοι για παράβαση του νόμου περί ευθύνης υπουργών. Οι ποινές τους ήταν 2,5 χρόνια (εξαγοράσιμη) για τον πρώτο και 10 μήνες με αναστολή για τον δεύτερο, με αφαίρεση των πολιτικών δικαιωμάτων και των δύο, για τρία και δύο χρόνια αντίστοιχα. Η ολοκληρωτική αθώωση του Ανδρέα Παπανδρέου το 1992 επιβεβαίωσε το κύρος του ηγέτη του ΠΑΣΟΚ, και η επιστροφή του στην εξουσία το 1993 ερμηνεύθηκε ως προσωπικός θρίαμβος ενάντια στους κατηγορούς του. Αντίθετα, η απόφαση της ηγεσίας της Αριστεράς να συμπράξει με τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη οδήγησε στην εκλογική καθίζηση της, και η περίοδος συγκυβέρνησης είναι γνωστή ως «βρώμικο '89».

Μέσω του Γιώργου Κοσκωτά, ο Ανδρέας Παπανδρέου ήθελε να απαλλαγεί τελείως από τους «βαρώνους των μίντια» και να ελέγξει και το τραπεζικό σύστημα της χώρας, εξουδετερώνοντας έτσι την επιχειρηματική ελίτ που τον πολεμούσε. Πράγματι, ως το καλοκαίρι του 1988, ο Κοσκωτάς είχε αποκτήσει την Τράπεζα Κρήτης και πλήθος

ισχυρών ΜΜΕ. Η ξαφνική όμως ασθένεια του πρωθυπουργού και η νοσηλεία του στο Χέρφιλντ του Λονδίνου οδήγησε στο ξέσπασμα του σκανδάλου.

ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΧΕΙΛΟΣ **ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ 2002-2012**

Το κύριο στοιχείο της περιόδου αυτής, στοιχείο που δεν μπορέσαμε να διαχειριστούμε, είναι τα χαμηλά επιτόκια. Με την είσοδο της Ελλάδος στην ΟΝΕ τα επιτόκια που δανείζονται οι πολίτες και το κράτος πέφτουν δραματικά. Ήδη από το 1997 ο πολύς κόσμος έχει αρχίσει να αυξάνει το δανεισμό του από τις τράπεζες. Από το 2001 και μετά ο Σημίτης θεώρησε ότι πέτυχε το στόχο του και θέλησε να κάνει κάποιες κοινωνικές παροχές, παράλληλα αναλάβαμε την ολυμπιάδα του 2004 μαζί με μεγάλες οικονομικές υποχρεώσεις. Έτσι σύντομα το κράτος άρχισε να δανείζεται (ήδη από τα τελευταία δύο χρόνια της εποχής Σημίτη) μεγάλα ποσά κυρίως από το εξωτερικό. Ποσά που προστίθενται σε ένα μεγάλο δημόσιο χρέος.

Με την είσοδο στη ΟΝΕ- με τη απόφαση που επικυρώθηκε στις 19-20 Ιουνίου στις 19-20 Ιουνίου στη Σύνοδο Κορυφής στη Σάντα Μαρία ντε Φείρα της Πορτογαλίας- η κυβέρνηση Σημίτη πέτυχε τον πρωταρχικό της στόχο και έλαβε μια προσωρινή ώθηση, έχοντας ήδη καταφέρει να κερδίσει, οριακά, μια δεύτερη τετραετία στις εκλογές του Απριλίου του 2000. Από εκείνο το σημείο και μετά, όμως, η φθορά της κατέστη ραγδαία. Η επίτευξη του στόχου της ΟΝΕ δεν συνοδεύτηκε από τις τόσο αναγκαίες μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα (ασφαλιστικό, παιδεία, υγεία, δημόσια διοίκηση, καταπολέμηση ρ=της διαφθοράς) και πολύ σύντομα το ΠΑΣΟΚ βρέθηκε πίσω από τη ΝΔ στις δημοσκοπήσεις αντιμετωπίζοντας μια επερχόμενη εκλογική ήττα μεγάλης κλίμακας.

Επιπλέον από το 2002, η Γιούροστατ άρχισε να εγείρει ερωτήματα σχετικά με τα στοιχεία που έδινε η Ελλάδα στις αρμόδιες ευρωπαϊκές υπηρεσίες. « Η Επιτροπή της ΕΕ διαπίστωνε σημαντικές διαφορές μεταξύ των προβλέψεων των υπηρεσιών της και εκείνων της ελληνικής κυβέρνησης και έβλεπε με ανησυχία τη δημοσιονομική πορεία της χώρας».

Η ατολμία της κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής της δεύτερης τετραετίας Σημίτη, σε συνδυασμό με την αναμενόμενη πολιτική φθορά που υπέστη το κυβερνών κόμμα, οδήγησε στην εκλογική ήττα του 2004-ήττα της οποίας το μέγεθος μειώθηκε λόγω της προεκλογικής ανάληψης της ηγεσίας του κόμματος από τον γιο του ιδρυτή του, Γιώργο Παπανδρέου.

Η κυβέρνηση του Κώστα Καραμανλή ξεκίνησε τη Θητεία της, το 2004, με την απόφαση της απογραφής. Δηλαδή του ελέγχου των δημοσιονομικών στοιχείων που είχε παραλάβει από την προηγούμενη κυβέρνηση, γεγονός που ανακοινώθηκε από το νέο Υπουργό Οικονομικών Γ. Αλογοσκούφη στα τέλη Μαρτίου στη Βουλή, κατά την διάρκεια των προγραμματικών δηλώσεων της νέας κυβέρνησης.

Το καλοκαίρι του 2004 όλα έμοιαζαν διαφορετικά στην Ελλάδα. Η διενέργεια των Ολυμπιακών αγώνων, σε συνδυασμό με τη μεγαλύτερη επιτυχία στην ιστορία του ελληνικού αθλητισμού στην Πορτογαλία, δημιούργησαν ένα κλίμα αισιοδοξίας που είχε μεταδοθεί σε όλους τους τομείς, και φυσικά στην οικονομία. Πολύ σύντομα, όμως, αποδείχθηκε πως αυτή η αισιοδοξία και ειδικότερα η οικονομική αισιοδοξία ήταν επίπλαστη. Όπως άλλωστε και η πομπώδης και εντελώς άνευ περιεχομένου διακήρυξη του νέου πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Καραμανλή για « νέα διακυβέρνηση » και «επανάδρυση του κράτους» .

Ήδη τον Ιούλιο εκείνου του καλοκαιριού, στα θεμέλια του ελληνικού κράτους υπήρχε μια βραδυφλεγής βόμβα της οποίας η εξουδετέρωση αποτελούσε πια ζωτικής σημασίας προτεραιότητα. Εξάλλου και η Γιούροστατ είχε αρχίσει πλέον να αντιλαμβάνεται το μέγεθος του ελληνικού δημοσιονομικού προβλήματος και αποφάσισε να θέσει τη χώρα υπό «επιτήρηση».

Είχε φτάσει η ώρα της ανάληψης άμεσων πρωτοβουλιών από την κυβέρνηση, δίχως μάλιστα περιθώρια καθυστέρησης. Ωστόσο, η κυβέρνηση Καραμανλή επέλεξε το «δρόμο» της «ήπιας προσαρμογής». Αυτή η πολιτική μέθοδος δεν περιλάμβανε ούτε διαρθρωτικές αλλαγές ούτε σοβαρές μεταρρυθμίσεις ενώ η μείωση του ελλείμματος ήταν πολύ μικρή και τουλάχιστον ανεπαρκής. Ήταν, όμως, αυτή η μείωση που μέσω του περιορισμού των δημόσιων επενδύσεων και τη μεταφορά τόκων στο μέλλον με την μέθοδο των swaps,

έπεισε τελικά το *ecofin*, τον Ιούνιο του 2007, να άρει την επιτήρηση της ελληνικής οικονομίας. Το ίδιο έτος, ωστόσο, αποδείχθηκε πως η δημοσιονομική βόμβα εξακολουθούσε να απειλεί τη βιωσιμότητα της οικονομίας, με το έλλειμμα να βρίσκεται πάνω από το προβλεπόμενο από την ΕΕ 3% (3,6 % του ΑΕΠ) και με το δημόσιο χρέος στο 95,6%.

Η συνεχιζόμενη αδράνεια και η τραυματική αδιαφάνεια που χαρακτήρισε την οικονομική διαχείριση της κυβέρνησης Καραμανλή, μετά την εκλογική νίκη του 2007, επιβάρυνε περαιτέρω και σε ιδιαίτερα σημαντικό βαθμό τα δημοσιονομικά της χώρας. Ειδικά τη διετία 2008-2009, το δημόσιο χρέος αυξήθηκε κατά 57 δις ευρώ, 23 δις ευρώ το 2008 και άλλα 34 δις ευρώ το 2009. Το αποτέλεσμα ήταν το 2009 το δημόσιο χρέος να φτάσει στο 126,8% του ΑΕΠ ενώ το 2000, το έτος ένταξης στην ΟΝΕ ήταν στο 103,9%.

Για πρώτη φορά μετά την ένταξη στην ΟΝΕ, αρχίζει να αυξάνει και πάλι έντονα ως ποσοστό του ΑΕΠ, οι δανειακές ανάγκες πολλαπλασιάζονται σε διάστημα λίγων μηνών, τα επιτόκια μπαίνουν σε ένα ανοδικό σπιράλ και επιταχύνουν τον επόμενο κύκλο υπερδανεισμού και υπερχρέωσης. Τη δανειακή έκρηξη του 2008 την ακολούθησε μια ακόμα ισχυρότερη το 2009. Η πολιτική που εφαρμόστηκε εκείνη την εκλογική χρονιά όχι μόνο δεν επιχείρησε να σημαζέψει τον εκτροχιασμό του δημοσιονομικού και εξωτερικού ελλείμματος, αλλά τον τροφοδότησε κιόλας με μια ακόμα πιο σπάταλη πολιτική.

Η ΝΔ θα υποστεί πανωλεθρία στις εκλογές του 2009 και ο Γιώργος Παπανδρέου θα αναλάβει την πρωθυπουργία της χώρας με το σύνθημα « Λεφτά Υπάρχουν »! Δύο και πλέον χρόνια αργότερα, μοιάζει πολύ μακρινή εκείνη η περίοδος. Ο Παπανδρέου παραιτήθηκε της πρωθυπουργίας, το ΠΑΣΟΚ λαμβάνει τις χαμηλότερες δημοσκοπήσεις από τι 1977 και η χώρα οδεύει προς νέες εκλογές με μια μεταβατική κυβέρνηση Εθνικής Σωτηρίας, παλεύοντας ακόμη να γλυτώσει από την πέμπτη επίσημη στην ιστορία χρεοκοπία της.

Αμέσως μετά τις εκλογές του 2009, όπως περίπου έκανε η ΝΔ το 2004, η κυβέρνηση Παπανδρέου επανένταξε τα δημοσιονομικά στοιχεία της προηγούμενης κυβέρνησης και δημοσιοποίησε νέους, αποκαλυπτικούς αριθμούς: το έλλειμμα δεν ήταν

ούτε 6% ούτε καν 8%, αλλά έφτανε το 12,7% του ΑΕΠ. Από εκείνη τη στιγμή και μετά ξεκίνησε ένα αγωνιώδες οικονομικό θρίλερ για την Ελλάδα, όμως σταδιακά όλες οι ενδείξεις οδηγούσαν στο συμπέρασμα πως η βραδυφλεγής βόμβα του ελληνικού χρέους δεν μπορούσε πλέον να εξουδετερωθεί. Η αποκαλυφθείσα απόκλιση του ελλείμματος, που έφτασε στα επίπεδα του τέλους της δεκαετίας του '80, μετατράπηκε πρώτα σε κρίση δανεισμού και μετά σε κρίση ενός μη βιώσιμου χρέους.

Στις συναντήσεις του με τους Ευρωπαίους, ο υπουργός Οικονομίας Γ. Παπακωνσταντίνου θα προσπαθήσει να μετριάσει το άσχημο για τη χώρα κλίμα, χρησιμοποιώντας τη διπλή στρατηγική που είχαν χρησιμοποιήσει κατά καιρούς πολλοί Έλληνες υπουργοί οικονομικών: την απόδοση των ευθυνών στην προηγούμενη κυβέρνηση προκειμένου να κερδίσει χρόνο. Όμως τα δεδομένα είχαν αλλάξει. Υπό το κλίμα της αβεβαιότητας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, ο πρόεδρος του *ecofin* Ζ.Κ. Γιούνκερ θα δηλώσει, τον Οκτώβριο του 2009 « Το παιχνίδι τελείωσε».

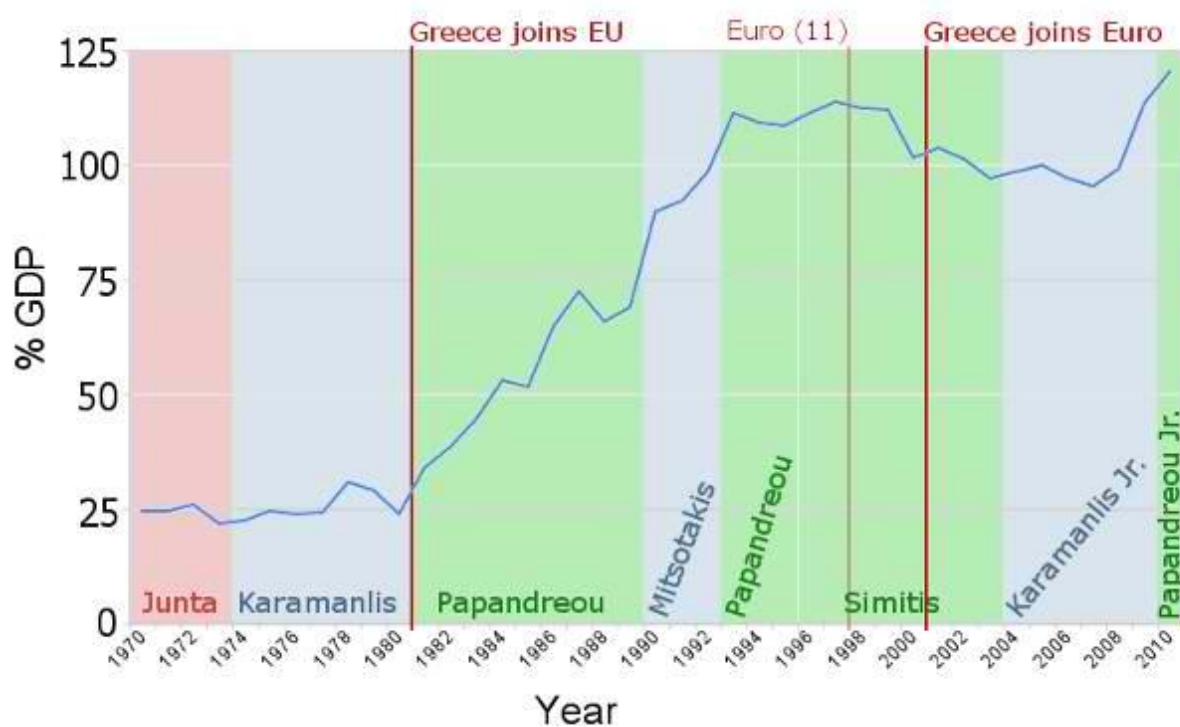
Με τα σπρεντς να ανεβαίνουν καθώς η χώρα βρέθηκε ως αδύναμος κρίκος, υπό μια συνεχή πίεση από τις αγορές, η Ελλάδα οδηγήθηκε στο να μη μπορεί να στραφεί στις αγορές για δανεισμό. Τον Ιανουάριο του 2010 στο πλαίσιο του ετήσιου οικονομικού φόρουμ ο Γ. Παπανδρέου ένωσε από κοντά την πίεση των αγορών και του Ευρωπαϊκού Τύπου. Το ελληνικό κράτος αντιμετώπιζε ξανά το φάσμα της πτώχευσης. Έτσι λοιπόν την 25η Μαρτίου ο Πρωθυπουργός στρέφεται στο ΔΝΤ (διεθνές νομισματικό ταμείο).

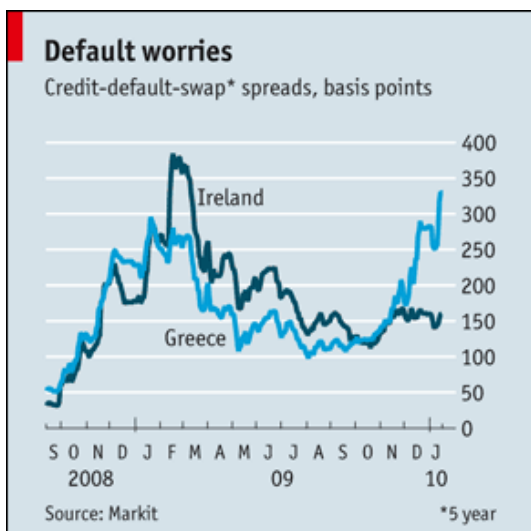
Η εξωτερική βοήθεια όμως σήμαινε και την ασφυκτική πίεση και τον απόλυτο έλεγχο της χώρας από το ΔΝΤ και στην Ευρώπη, τη στροφή 180 μοιρών « Ή αλλάζουμε, ή βουλιάζουμε», το μνημόνιο υπό την επίβλεψη της Τρόικας και το σημαντικότερο τα βαρύτερα φοροεισπρακτικά μέτρα που έχουν ληφθεί τουλάχιστον μεταπολεμικά, στην ελληνική κοινωνία.

Συμπερασματικά λοιπόν το σημαντικότερο χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου είναι ότι η χώρα έχασε τη διαχείριση του ύψους των επιτοκίων του δανεισμού της.

ΔΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΕΜΜΑΔΑΣ

- 1996-2001= 29 δις ευρώ
- 2001-2004= 43 δις ευρώ
- 2004-2009= 186 δις ευρώ

Εικόνα 1: Αύξηση των spreads στην Ελλάδα συγκριτικά με την Ιρλανδία

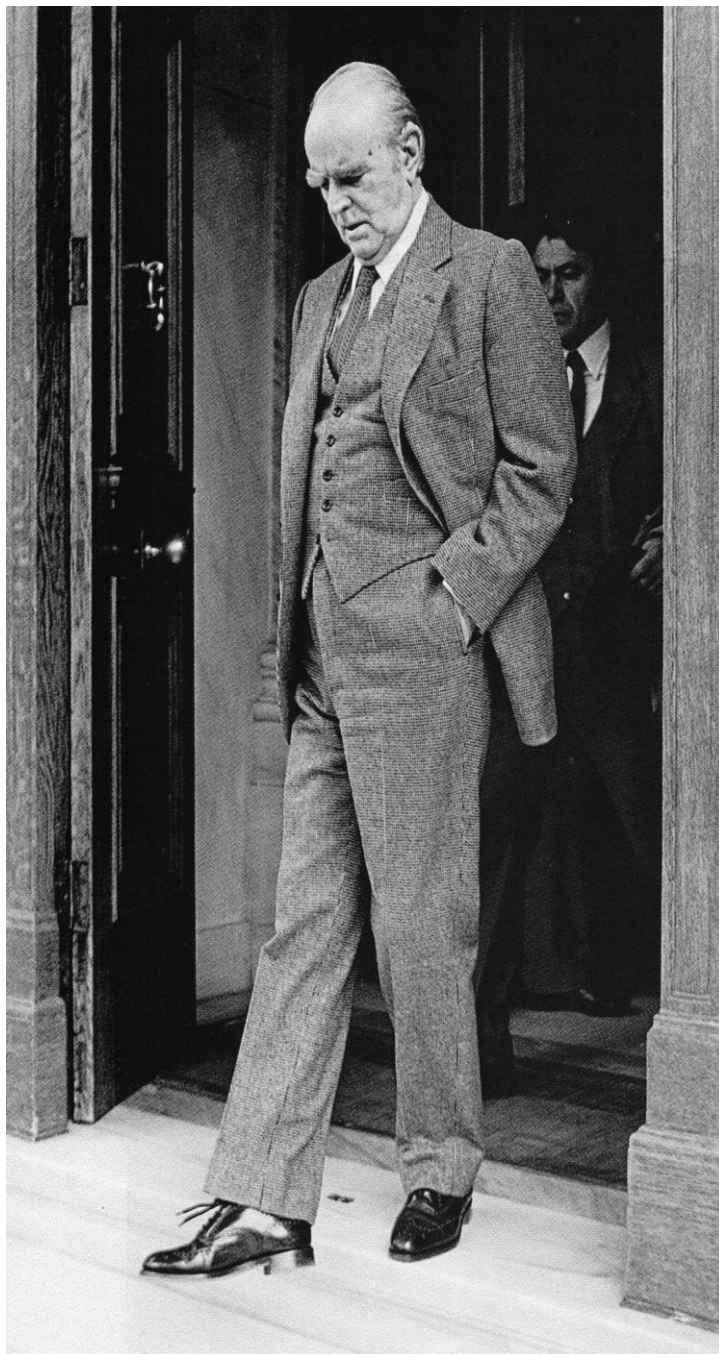
Εικόνα 3: Γιούνκερ

Εικόνα 4: ΓΙΑΠΑΝΑΡΕΟΥ

Εικόνα 5: Κ.ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

Εικόνα 2: Κ.ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ

Στοιχεία[1] [2] [3] Eurostat	ΑΕΠ σε τιμές αγοράς (GDP mp)	Δημοσιονομικό Έλλειμμα (%ΑΕΠ)	Δημόσιο χρέος (%ΑΕΠ)	Δημόσιο χρέος (σε δις €)	Ανεργία
Κριτήρια[4]		max 3%	max 60%		
2000		3,7 %	103,4 %		11,2 %
2001		4,5 %	103,7 %		10,7 %
2002		4,8 %	101,7 %	166,1 δις €	10,3 %
2003		5,6 %	97,4 %	177,8 δις €	9,7 %
2004		7,5 %	98,6 %	201,2 δις €	10,5 %
2005		5,2 %	100,0 %	215,4 δις €	9,9 %
2006		5,7 %	106,1 %	226,2 δις €	8,9 %
2007	227,0 δις €	6,4 %	105,4 %	239,4 δις €	8,3 %
2008	236,9 δις €	9,8 %	110,7 %	262,3 δις €	7,7 %
2009	235,0 δις €	15,4 %	127,1 %	298,7 δις €	9,5 %
2010	230,2 δις €	10,5 %	142,8 %	328,6 δις €	12,6 %
2011[5]		9,5 %	157,7 %		
2012 [5]		9,3 %	166,1 %		

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

ΔΝΤ: είναι ένας διεθνής οργανισμός ο οποίος επιβλέπει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα παρακολουθώντας τις συναλλαγματικές ισοτιμίες και τα ισοζύγια πληρωμών και προσφέροντας οικονομική και τεχνική βοήθεια όταν του ζητηθεί. Το ΔΝΤ ιδρύθηκε στις 27 Δεκεμβρίου του 1945 στην Ουάσιγκτον, πρωτεύουσα των ΗΠΑ κατόπιν συνομολόγησης 29 Χωρών που είχαν συμβάλει στο 80% του κεφαλαίου. Η ίδρυση του Οργανισμού αυτού είχε προπαρασκευαστεί κατά τη Διεθνή Νομισματική και Χρηματοδοτική Συνδιάσκεψη που συνήλθε στο Μπρέτον Γουντς, του Νιού Χαμσάιρ των ΗΠΑ, ενάμισι χρόνο πριν, από 1ης Ιουλίου μέχρι 22 Ιουλίου του 1944. Έδρα του Οργανισμού ορίσθηκε η Ουάσιγκτον ως πρωτεύουσα της χώρας με το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής.

SPREADS: Τα spreads αφορούν στα ομόλογα. Spread είναι η διαφορά επιτοκίου (ήτοι της απόδοσης που προσφέρεται στους επενδυτές) μεταξύ των ομολόγων δύο διαφορετικών χωρών.

CDS: Ο δανειστής, προκειμένου να εξασφαλίσει ότι δεν θα χάσει τα λεφτά του, αγοράζει ένα συμβόλαιο ασφαλιστήριο δανειστικού κινδύνου.

Το ασφαλιστήριο κοστίζει και το κόστος μετατοπίζεται σε αυτόν που δανείστηκε τα χρήματα.

ΟΜΟΛΟΓΟ: Ένα ομόλογο είναι ένα χρεόγραφο, για το οποίο ο εκδότης έχει την υποχρέωση να καταβάλει, στη λήξη της σύμβασης, την ονομαστική αξία αυτού και στην περίπτωση των ομολόγων με κουπόνι, σε τακτά προκαθορισμένα διαστήματα ποσό χρημάτων (το κουπόνι)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- « Η οικονομία της Ελλάδας »
- «Η ιστορία της οικονομίας στην Ελλάδα »
- www.e-history.gr
- www.e-yliko.gr/lists/list6/ell_list_20
- Βικιπαίδεια, ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια (2012). Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://el.wikipedia.org/wiki>
- Δερτιλής Γ. & Κωστής Κ. (1991), «Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας, Αθήνα
- Εγκυκλοπαίδεια « Η ιστορία του Ελληνικού Έθνους»
- ΟΕΔΒ (1994), «Ιστορία νεότερη και σύγχρονη» τεύχος Α, Αθήνα
- ΟΕΔΒ (1995), «Ιστορία νεότερη και σύγχρονη» τεύχος Β, Αθήνα
- ΟΕΔΒ (1996), «Θέματα νεότερης και σύγχρονης ιστορίας από τις πηγές», Αθήνα
- Ρωμαίος Γ. (2011), «Η Ελλάδα των δανείων και των χρεοκοπιών», Αθήνα
- Τσουδερός Ε.Ι. (1919), "Η οικονομική άνοδος της Ελλάδας", Παρίσι 1919

- Παπαμιχαλόπουλου Δ.Γ. (1964), "Ο Ελευθέριος Βενιζέλος και η εμπορική ναυτιλία", Αθήνα
- Foreign Office, 371: Annual Reports on Greece 1920-25, The Stateman's Year-Book, 1919-27.
- Societe de Nations: Questions Economiques et financiers: Annuaire Statistiques International, Γενεύη 1927 και Stateman's Year-Book 1925